

Hükümetin Medya Muafiyeti Stratejisi

daktilo **1984**

Hükümetin Medya Muafiyeti Stratejisi

© Eylül 2023, daktilo1984.com

Editör: *Burak Bilgehan Özpek*

Redaksiyon: *Bahadır Çelebi*

Tasarım: *Onur Metin*

Bu çalışma, *Daktilo1984 Araştırma Birimi* tarafından üretilmiştir.

Daktilo1984'ün diğer çalışmaları için: *daktilo1984.com*

İletişim: *info@daktilo1984.com*

1

Kriz Anlarında Medya Manipülasyonu

Burak Bilgehan Özpek

8

İktidarlar Doğal Afetleri Neden Abartırlar?

Caner Gerek

16

Suçlu, Nasıl Yine Siviller Oldu?

Afra Teren Gürlüer

27

Deprem ve Din

Biröl Başkan

37

Algı Yönetimi, Depremin Maliyeti ve Ekonomik Bağımsızlık

Atılım Murat

45

Siyasetüstülük ve Deprem

Burak Bilgehan Özpek

53

Asrın Felaketinde Mucize Kurtuluş

Fatih Bora Ekim

59

Türkiye’de 1999 Gölcük’ten 2023 Maraş’a Depremlere Dair Komplö Teorileri

Doğan Gürpınar

66

Deprem ve Tedbirler

Birol Başkan

78

Depremın Algısı Nasıl Altüst Oldu?

İlkan Dalku

87

Depremın Ardından Elimizde Kalan Ne?

Burak Bilgehan Özpek

Kriz Anlarında Medya Manipülasyonu

Burak Bilgehan Özpek

Artık yeni tip otoriter rejimlerle muhatap oluyoruz. Yani, Soğuk Savaş yıllarının kolluk gücüne ve istihbarat servislerinin yaratıcılığına dayanan rejimleri, yeni biçimlerde ve yeni stratejilerle karşımıza çıkıyor. John Keane, Yeni Despotizm kitabında çağımızdaki despot rejimlerin esnek olduğunu ve kendilerini sürekli olarak yenilediğini, kaybetmemek için değişen şartlara olabildiğince hızlı adapte olduğunu yazıyor.

Sonuç olarak, bildiğimiz katı ve donuk otokrasiler yok artık. Toplumdan gelen sinyallere sırtını dönen bir despottan ziyade, bu sinyalleri herkesten önce algılayan ve toplumu manipüle etme konusunda yetenekli siyasetçiler var.

Özellikle illiberal demokrasilerde, yani özgürlüklerin milli irade adına askıya alındığı rejimlerde, seçmenlerin rasyonalitesi medya üzerinden sistemli bir şekilde manipüle edilir. Tahrip edilmiş bilgi, hükümet kontrolündeki medya tarafından

yaygınlaştırılır ve insanlar bu bilgiler çerçevesinde rasyonalitesini oluşturur. Oy verme davranışı da haliyle sürekli olarak hükümetin kazanacağı şekilde belirlenir.

İlliberal demokrasilerin vatandaşlar üzerinde kurduğu baskı veyahut bağımlılık ilişkisine pek şaşırmayız. Ancak medya üzerinden şekillendirilen rasyonalite olgusu nispeten daha yenidir. Üstelik sosyal medya platformlarının önem kazanmasının ardından manipölasyon daha kolay ve rahat gözlemlenebilir bir hal almıştır. Toplumunu travmatize eden yalan haberlerin hızlı şekilde yayılması, duygusal söylemlerin ve ahlaki argümanların hamasi bir şekilde ifade edilmesi, bu tip platformları hükümetler için kullanışlı bir enstrümana çevirmiştir.

Ne var ki hükümetler hayatın olağan akışı içinde kontrol altında tutmayı başardıkları medya kurumlarını ve sosyal medyayı kriz anlarında denetlemekte zorlanırlar. Ekonomik bir çöküş anı, bir terör saldırısı veyahut askeri darbe girişimi gibi gelişmeler insanları tamamen duygusallaştırır ve içgüdüsel tepkiler vermeye zorlar. Dolayısıyla bu tip istisnai durumlar için otokrasilerin geliştirdiği

stratejiler önem arz etmekte ve detaylı bir şekilde incelenmeyi hak etmektedir.

Diğer bir ifadeyle, kriz durumlarına has bir manipülasyon stratejisi var mıdır ve eğer varsa bu strateji hangi ayaklardan oluşmaktadır? Bu sorular, Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizi vuran deprem sonrasında yaşananlar düşünüldüğünde oldukça anlamlıdır.

Zira, 11 kenti yerle bir eden, 50 binden fazla insanın can verdiği, yüzbinlerce insanın sokakta kaldığı deprem, Mayıs ayında yapılacak başkanlık seçimlerinden hemen önce meydana geldi. Yani, bu felaket karşısında hükümetin sergileyeceği performans, seçim sonuçlarını doğrudan etkileyecekti. Bu yüzden kamuoyunun; hem deprem felaketinin boyutları hakkında, hem hükümetin performansı hakkında, hem de muhalefetin söylemleri hakkında iktidarın arzu ettiği şekilde bilgilendirilmesi gerekiyordu. Yaşanan felaketin boyutları ve sonrasında yaşanan büyük yoksunluk düşünüldüğünde, sadece bu sayede, görev başındaki Tayyip Erdoğan hükümeti seçimleri yeniden kazanabilirdi.

Medya manipülasyonunun ilk ayağı, yaşanan felaketin boyutlarını dünyevi olmaktan çıkartmaya ve eşi benzeri görülmemiş bir doğa olayı olarak tasvir etmeye dayanıyordu. Böylece, halkın gözünde hükümetin failliği ortadan kalkacak ve hiçbir faninin engelleyemeyeceği ve baş edemeyeceği büyük bir felaket ile karşı karşıya olduğu söylenecekti. Hükümet kontrolündeki medyanın “asrın felaketi” etiketiyle depremi sunmasının sebebi aslında buydu.

Bu anlatı, bir şekilde ilahi bir açıklamayla da buluştu ve Tanrı tarafından takdir edilen deprem karşısında kulların aciz oluşu da sıklıkla vurgulandı. Yani, kadercı bir yaklaşım hükümet tarafından hızlıca benimsendi. Böylece, deprem öncesi ve sonrasında hükümetin sorumluluklarını yerine getirirken gösterdiği zafiyet kapatılmaya çalışıldı.

İkinci olarak, muhaliflerin itirazları ve öfkesi olabildiğince şeytanlaştırıldı. Hükümeti eleştiren görüşler, yas ortamında siyaset yapmak olarak değerlendirildi. İktidar böylece kendisini halkın yaralarını saran siyaset üstü bir aktör olarak konumlandırırken muhalefeti, yaşanan sıkıntıları kendi siyasi gündemi için sömüren bencil ve çıkarıcı bir kimlikle özdeşleştirmeyi amaçladı.

Bununla birlikte, resmî ve göz önünde olan medya kurumları vasıtasıyla olmasa da WhatsApp ve Facebook grupları üzerinden yayılan komplo teorileri ve özellikle de depremin bir ABD gemisi tarafından tetiklendiği söylentisi, deprem konusunu bir milli güvenlik meselesine dönüştürmeyi amaçladı. Bu sayede, deprem konusunda hükümete itiraz etmek, dış güçlerin, yabancı devletlerin gündemine hizmet etmek olarak değerlendirilebilecekti.

Bu noktada, sivil toplum çalışmalarına karşı hükümetin yaklaşımına değinmekte de fayda var. Hükümet, ilk günlerde 11 ilde gerçekleşen depreme mevcut kapasitesini kullanarak cevap veremedi. Buna karşın sivil toplum örgütleri hızlı ve etkili kampanyalarla bölgeye yardım ulaştırmayı başardılar. Ancak özellikle seküler ve muhalif kesimlerin desteklediği, bu kesimlerin makbul kabul ettiği kişilerin yönettiği sivil toplum kuruluşları hükümet medyası tarafından yıpratıldı. Bu kurumların halka yanlış bilgi verdiği, bağışların şeffaf şekilde harcanmadığı, organizatörlerin devleti aciz göstererek siyaset yapmaya çalıştığı, çeşitli hükümet yanlısı gazeteciler tarafından sık sık vurgulandı.

Öte yandan, hükümet yanlısı birçok yardım vakfının, İslami dernek ve oluşumun bu tip eleştirilerden muaf bırakıldığını da söylemek gerekir. Bu durum ise bazı sivil toplum örgütlerinin iktidar tarafından aslında sivil alanın bir parçası değil, siyasi aktörler olarak tanımlandığını da göstermektedir.

Son olarak, hükümet kendi performansını ve vaatlerini olabildiğince abartma yoluna gitti. Topluma verilmek istenen mesaj, duruma hâkim ve şehirlerin yeniden yapılandırılması için gerekli kaynaklara sahip, çalışkan ve irade sahibi bir hükümetin iş başında olmasıydı. Bunu göstermek için hızlı şekilde temel atma törenleri düzenlendi, hastane inşaatları başladı ve depremzedelere bir sene içinde evlerine kavuşacakları söylendi. Televizyonlarda, canlı yayın bağış kampanyaları düzenlendi. Toplanan her kuruş anında ekrana yansıtıldı ve milyarlarca lira kaynağın depremin yaralarını sarmak için kasada olduğu halka gösterildi.

Kısacası hükümet, yaşanan bu doğal afeti, muhalefeti ve kendisini yeniden tanımlama ve kimliklendirme fırsatı olarak gördü ve bunu değerlendirdi. Bu stratejinin başarılı olduğu ise 14 ve 28 Mayıs tarihlerinde yapılan seçimlerde görüldü. Başkanlık

seçimlerinin ikinci turunda, deprem felaketi yaşayan illerde toplam 7 milyon 319 bin oy kullanıldı ve Erdoğan, rakibi karşısında 4 milyon 103 bin oy aldı.

Depremi ilk günlerinde Erdoğan'ın rakibi Kılıçdaroğlu halkın bütün öfkesini temsil eden bir performans sergilemiş, birçok muhalif bu sayede Erdoğan'ın deprem bölgelerinde büyük bir çöküş yaşayacağını düşünmüştü. Halbuki seçim sonuçları bunun tam tersine işaret etti. Bu durum ise otoriter hükümetlerin benimsediği medya stratejisinin, depremin yarattığı yıkımdan ve bu yıkımla başa çıkarken gösterilen performanstan daha önemli olduğunu göstermektedir. Bu stratejileri bir model olarak formüle etmek ise gelecekte yaşanabilecek krizlere karşı toplumun ve siyasi aktörlerin buna nasıl karşılık vereceklerine dair düşünmelerine yardım edecektir.

İktidarlar Doğal Afetleri Neden Abartırlar?

Caner Gerek

Doğal felaketler, Oxford sözlüğe göre “doğada deprem, kasırga veya sel gibi birdenbire ortaya çıkan ve birçok insanın ölümüne veya yaralanmasına yol açan veya büyük hasarlara neden olan şiddetli olaylar” olarak tanımlanmakta [1] ve bu tanımdaki felaketler gün geçtikçe daha sık karşılaştığımız olaylar haline gelmekte. Doğal afetlerin sıklığı, coğrafi konum ve iklim koşulları gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak önemli ölçüde değişebilmekte. Bu değişim de öncesi ve sonrası için yapılacaklar konusunda iktidarların daha fazla sorumluluk taşımasını gerektirmekte.

Bu tür öngörülemeyen felaketslere karşı hazırlık ve planlama yapmak, kamu sağlığını ve güvenliğini sağlamak ve felaket bölgelerini yeniden yapılandırılmak iktidar sorumluluklarından bazılarıdır. Bu sorumlulukların varlığında dikkat çekici noktalardan birisi ise iktidarların genel itibariyle doğal felaketleri abartma yoluna gitmeleridir. Bu yazı da

İktidarlarca uygulanan doğal felaket abartılarının nedenlerini incelemeye çalışan bir yazı olacaktır.

İktidarların doğal afetleri neden abarttığına bakarken doğal olarak politik ajandalarına bakmak gerekmektedir. Bu politik ajanda içinse akla ilk gelen, olası başarısızlığı örtmek için doğal felaketin abartılmasıdır. Bu sayede iktidarları için güven ve kamuoyu desteği almaya çalışırlar. Diğer yandan liderlik özelliği en çok bu zamanlarda ortaya çıktığı için liderler, liderlik özelliklerinin zarar görmemesi adına felaketin şiddetini olabildiğince yüksek göstermeye çalışırlar.

Zira, liderlerin halkı ikna etmek istedikleri bir hikayeleri olur ve doğal felaketler bu hikayelerin inandırıcılığına büyük darbeler vurabilmektedir. Halbuki doğal felaket ne kadar büyük, etkileyici ya da yıkıcı gösterilirse felaketi yönetenlerin sorumluluğu o kadar azalacak ve kendileri o kadar masum, o kadar suçsuz olacaktır. İktidarlar, zor bir durumu abartarak halkın desteğini kazanmaya ve yanıt verebilirliklerini göstermeye çalışırlar.

Bazı iktidarlar hatalardan kendini sıyrabilmek için bir anlamda Tanrı'yı suçlayarak felaketin boyutunu abartmaya çalışırlar. Başa gelen felaket Tanrı'nın işidir. Tanrı'nın işine atıfta bulunarak felaketin kaçınılmaz olduğunu ve felaketten iktidarın sorumlu tutulamayacağı fikirlerini aşırılaştırırlar. Âdeta bunlar, kader planında yazılıdır ve o kaderi yazan da Tanrı'nın kendisidir. Felaketle karşı karşıya olanlara da bu kaderi yaşamak düşer. Burada iktidarların sorumluluğunu sorgulamak ise bir anlamda kadere karşı çıkmaktır ki bu, sizin Tanrıyı sorguladığınıza ve duruma göre ona karşı gelmeye başladığınıza işarettir.

İktidar olarak felaketin boyutunu ve şiddetini ne kadar büyütürseniz o kadar Tanrıyı suçlarsınız ve siz o kadar masum olursunuz. Asch (1946) tarafından geliştirilen kişilik teorisine göre insanlar, başkalarının suçluluğunu veya kötü niyetlerini vurgularken kendi masumiyetlerini ve iyilikseverliklerini abartırlar. [2] Tıpkı Asch'ın kişilik teorisindeki gibi iktidarlar, masumiyetlerini olanı abartarak Tanrı üzerinden açıklamaya çalışabilirler. Ancak, başka iktidarlar döneminde gerçekleşse o iktidarların suçluluğunu ve yetersizliğini vurgularlar.

İktidarlar sadece başarısız görünmemek için değil, bilakis sunmak istedikleri bir başarıyı büyütmek için de doğal afetleri abartabilirler. Başarısız görünmenin ötesinde tüm o abartılan zorluğa rağmen doğru kararlarla başarı elde ettiklerini göstermek isteyebilirler. Dolayısıyla, bu yönüyle bakıldığında doğal afetleri abartmak, iktidarın afetle mücadele kabiliyetinden bağımsız bir yaklaşıma işaret etmektedir.

İktidarlar, kendini başarılı göstermek ve tekrardan seçilebilmek için doğal felaketin özellikle boyutunu abartırken duruma göre sonuçlarını da tam tersi şekilde küçük gösterebilmektedirler. Böylelikle, abartılmış durumdan olabilecek en düşük zararla çıkıldığı iddiasını önümüze sunarlar. Sonuç olarak iktidarlar, doğal felakete siyasi sonuçlara dönüşümü üzerinden yaklaşırlar. Ancak, abartının nedeni bu siyasi dönüşümde sadece iktidarlarını korumak değildir.

Mark Pelling ve Kathleen Dill (2010), doğal afetlerin siyasi sonuçlara nasıl dönüştüğünü incelerken, bu doğal felaketlerin iç siyaseti iki farklı şekilde etkilediğini savunmakta.[3] Doğal afetler siyasi dönüşümün tetikleyicisi olarak yeni mağduriyetlerin

ve yeni aktörlerin ortaya çıkmasına neden olabilirler. İkinci durumda ise doğal afetler ve bu afetler sonucu gerekli olan afet yardımları sayesinde, hızlandırılmış statüko denilen bir süreçle, yönetenlerin siyasi sistemi daha da sağlamlaştırmasına ve böylece ilkinin tam tersi sonuçlar üretmesine yol açabilir.

Böylelikle doğal afetler, değişim ya da statükonun devamı şeklinde iki farklı sonuç üretebilir ve ortaya çıkacak sonuç, rejimin otoriterlik seviyesinden elde ettiği güce bağlıdır. Bu güç ise Pelling ve Dill'e göre halkı seferberliğe kanalize etme ve depolitize etme becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Landry ve Stockmann (2009)'a göre bu tarz şoklar, genellikle demokratik olmayan toplumlarda rejim değişiklikleri için güçlü tetikleyiciler olarak hareket etmekte ve otokratların meşruiyetini engelleyebilmektedir.[4]

İktidarlar doğal afetlerin boyutunu abartırken iktidarlarını korumaya almanın ötesinde, bazen de geleceğe dair radikal sayılabilecek bir değişim için bu anları fırsat olarak görürler. Geleceğe dair bu değişimlerde belirli eylemleri haklı çıkaracak bir aciliyet duygusu yaratmada doğal afeti kullanırlar. Önceden planladıkları ve duruma göre bir türlü devreye sokamadıkları ya da mevcut şartlarla ortaya

çıkan yeni eylemler için aslında böylesi olaylar bir fırsattır.

Friedman buradaki fırsatı ve yapılması gerekeni, “Yalnızca bir kriz -gerçek veya algılanan- gerçek bir değişim üretir. Bu kriz meydana geldiğinde alınan önlemler ortalıkta dolaşan fikirlere bağlıdır. Temel işlevimizin bu olduğuna inanıyorum: mevcut politikalara alternatifler geliştirmek, politik olarak imkansız olan politik olarak kaçınılmaz hale gelene kadar onları canlı ve erişilebilir tutmak.” sözleriyle ifade eder.[5]

Naomi Klein’a göre Friedmancı bu yaklaşım, felaketin getirdiği bir krizle karşı karşıya kalan topluma, statükonun tiranlığına geri dönmeden önce hızla hareket etmeyi ve geri dönüşü olmayan değişimi empoze etmeye çalışır.[6] Böylesi felaketler sonrası değişim için çok az süre vardır ve o kısa sürede kararlı bir şekilde hareket edilmelidir. İşte böylesi bir değişim fırsatı yakalayan iktidarlar, doğal felaketi ne kadar abartırsa toplumu değişime hazırlamada o kadar eli güçlü olacak ve istediklerini daha rahat uygulayacaktır.

İktidarlar doğal afetleri abartarak aynı zamanda kaynakları seferber etmeyi kolaylaştırabilir. Bir doğal

afeti olduğundan büyük gösterdiğinizde yerel ve uluslararası düzeyde kaynaklardan daha fazla yararlanabilirsiniz. Abartıyla artan ilgi ve yardım, doğal felaketin yaşandığı bölgeye doğru kanalize olur. Böylece, ekonomik yardıma ihtiyaç duyan bölge bu ihtiyaca ulaşır. Ya da bazı felaketlerde ekonomik yardım işe yaramaz. Felaketin boyutuna göre ekonomik yardımın ötesinde ihtiyaçlar ortaya çıkar ve o ihtiyaçların giderilmesi gerekir. Bunun için de kaynakların seferber edilmesi gerekir. Doğal felaket ne kadar abartılırsa ilgi ve seferberlik ihtimali o derece artacaktır.

Tüm bu nedenleri saydıktan sonra şunu da eklemek gerekir ki iktidarların doğal afetleri abartma seviyesi; ülkenin gelişmişlik düzeyi, rejimin otoriter ya da bir demokrasi olması veya doğal felaketin türüne göre değişebilmektedir. Örneğin, otoriter rejimlerde şeffaflık ve doğru bilgiye ulaşmak daha zor olduğu için olanı abartmak daha kolaydır. Olanı abartmanın inandırıcılığı ise etkin bir iletişim dili, koordinasyon, işbirliğine açık olma ve güven zemini oluşturmaya oldukça bağlıdır.

Referanslar

1. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/natural-disaster?q=natural+disasters>
2. Pelling, M., & Dill, K. (2010). Disaster politics: Tipping points for change in the adaptation of socio-political regimes. *Progress in Human Geography*, 34(1), 21–37
3. Landry, P. F., & Stockmann, D. (2009). Crisis management in authoritarian regimes. Media effects during the Sichuan earthquake [Paper presentation]. Annual Meeting of the American Political Science Association, Toronto, 3–6 September.
4. Asch, S. E. (1946). Forming Impressions of Personality. *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 41 (3): 258.
5. Klein, N. (2007). *The shock doctrine: The rise of disaster capitalism* (p. 17). Picador.
6. Klein, N. (2007). *The shock doctrine: The rise of disaster capitalism*. Picador.

Suçlu, Nasıl Yine Siviller Oldu?

Afra Teren Gürlüler

Ülkemiz 6 Şubat 2023 günü tarihinde örneği az görülmüş bir afet ile sarsıldı. Bu depremde 11 il ve çevresi sarsıcı bir şekilde etkilendi. Ancak, depremi afet haline getiren yine insan unsuru oldu. Elbette ki tek bir insan değil, ama kurumlar ve bireyler kümülatif olarak hem deprem öncesi hem de deprem sonrası yaptıkları ve yapmadıkları ile depremi tarifi imkânsız bir afete dönüştürdüler. İşte tam da bu noktada bu yazının konusu olan sivil toplum örgütleri deprem sonrasında oynadıkları rollerle ön plana çıktılar.

Sivil toplum deprem sonrasında hızla rol aldı almasına ama artan aktiflikleri kendilerini hedef haline de getirdi. Aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski sivil toplum yapılanmalarından sayılabilecek olan ve doğal afet ve ihtiyaç halinde halka destek olmak görevini üstlenmiş olan Kızılay'ın yetersizliğinin ortaya çıkmasıyla alternatif sivil toplum ön plana çıktı. Bu aktif rolleri sonrası da tabii ki farklı soruların ve ithamların muhatabı haline geldiler.

Örnekler üzerinden devam etmekte fayda olduğunu düşünüyorum. En çok hedef haline gelen ve suçlanan sivil toplum oluşumu ile başlayalım: Ahbap Platformu. Ahbap Platformu eski bir şarkıcı olan Haluk Levent tarafından kurulan bir gönüllülük platformu. Bugüne kadar pek çok olayda adını duyduğumuz, bireysel ihtiyaçlar halinde ilgili bölgeye gönüllülerinin aktarıldığı ve maddi desteklerde bulunan bir kuruluş. Haluk Levent son yıllarda tamamı Ahbap yararına konserler de veren bir sanatçı.

Deprem konusuna dönersek, deprem olduğu andan itibaren Ahbap ekipleri afet bölgesine intikal etmeye, yardım taleplerini toplamaya ve de bölgede yapılacakları planlamaya başladılar. Vatandaşın AFAD ve Kızılay başta olmak üzere kamu ile bağlantılı, iktidar ile yakın olduğu düşünülen kurumlara bağış yapmak istememesi sebebiyle Ahbap'a yapılan bağış tutarı çok yüksek oldu. Doğal olarak bu durum, diğer kurumlarda ve iktidara yakın çevreler arasında tepki doğurdu.

Sosyal medyada ve yandaş olarak nitelendirebileceğimiz iktidarı açıkça destekleyen gazeteci ve yorumcular arasında bu tepkiler ilk

filizlerini verdi. Bu kitlenin sesini duyurmasıyla birlikte Haluk Levent'in yetkinlikleri sorgulandı ve "1 milyar lirayı Haluk Levent yönetemez, bu para AFAD'a aktarılın" nidaları duyulmaya başlandı. "Ahbap bu paraları ne yapacak, nereye gitti bu paralar" sorgulamaları arttı. Haluk Levent ve ekibi çıkıp kalem kalem hangi paranın nereye gideceğini anlattılar. Ancak bu da tepkili grupları rahatlatmaya yetmedi.

Hatta bu suçlamalar öyle bir boyuta geldi ki bölgeye gittiğini söyleyen bazı gazeteciler, "Ahbap çok yüksek paralar topladı ama sahada yok, görmedik" dediler. Buradaki amaçları, vatandaştan toplanan paraların başka amaçlarla kullanıldığını, vatandaşın bu dernek tarafından dolandırıldığını ima etmekte.

Oysa burada sormamız gereken soru belli. Zaten bu kuruluşlar yardım toplamak için gereken izinleri alıyorlar, o halde devletin izni ile yapılan faaliyetlerinin altında neden bir terslik aramalıyız ki? Ayrıca eğer bu dernek paraları başka amaçlarla kullanıyorsa devletin idari ve yargısal makamlarının bunun için bir aksiyon alması gerekmez miydi? Oysa yargı makamlarından gelen bir suçlama, bir soruşturma ve/veya bir yargılama olduğuna dair hiçbir bilgimiz yok. O halde

neden bu dernek ve onun yöneticisi bir suçlu gibi, bir dolandırıcı gibi lanse edilmek istendi?

Güncel gelişmeler üzerinden yapılan spekülasyonlar yeterli gelmemiş olacak ki Haluk Levent'in 90'lı yıllarda yaşanan bir borç-alacak meselesine ilişkin detaylar ortaya serildi. Yani özetle ortada yolsuzluğa, dolandırıcılığa dair herhangi bir kanıt olmaksızın suçlandı. Bunlar olurken aslında Haluk Levent ve ekibi zaten Kızılay ve Afad ile koordineli çalıştıklarını defalarca dile getirdiler. Ancak bu kadar yüksek meblağların devlete ait kurumlara değil sivil toplum örgütlerine gitmesi, devlet aşıklarını ya da iktidar yandaşlarını fazlasıyla üzdü ve rahatsız etti. Aslında tüm bu suçlamaların temelinde yatan da buydu.

Diğer bir sivil toplum oluşumu da Babala TV olarak örneklendirilebilir sanırım. Babala TV tabii ki Ahbap gibi bir sivil toplum derneği, kuruluşu değil. Normal şartlarda kâr amacı güden olarak nitelendirebileceğimiz sosyal medya ve özellikle de Youtube üzerinde içerik üreten bir platform Babala TV. Ancak günümüzde tabii ki sosyal medyanın gücü de göz önüne alınınca, deprem gibi bir afet olduğunda ve toplum gözünde kamu imkanları yetersiz kalınca, deprem sonrası sürece insan gücü ve

maddi destek olarak katılan siviller ve bu kişilerin örgütlenmesi ile oluşan sivil toplum da sürece tüm gücüyle dahil oldu. Onlar da kendi sosyal medya güçlerini kullanarak gerek bağış toplamak, gerek gelen aynı yardımların dağıtılmasını sağlamak, gerekse de bölgedeki eksikleri tespit etmek hususlarında çalıştılar.

Ancak Babala TV'yi de yukarıda bahsettiğim gerekçelerle rahatsız edici bulan odaklar bu grubu da hedef haline getirdiler. Burada da şöyle ilginç bir olay yaşandı: Baraj kapaklarının patladığına ilişkin bir söylem ortaya atıldı ve aslında bunu ilk yazan hesap olmamasına rağmen Oğuzhan Uğur bu bilgiyi yaydığı için yargı önüne çıktı. Evet, teyitsiz ve insanları korkuya sürükleyecek bilgileri yaymak yanlış ve hukuken de suç. Fakat burada sanki diğer konularda suçlayacak bir veri elde edemeyince başka bir aksiyon ile itibarsızlaştırma amacı güdüldü gibi gözüküyor. Bu itibarsızlaştırma, aslında genel olarak tam da bu yazının konusu olan sivil toplumun kriminalize edilmesi sürecinin de bir parçası.

Bu itibar saldırıları o kadar ileri bir boyuta geldi ki yardım etmeye çalışan ve bağış toplayan her grup itham altında kalmaya başladı. Hatta hem Ahbap

hem de Babala TV'ye yönelik ortak tepki açıklamaları bile gördük. Açıkça “on binlerce gönüllünün emeğini bu ikisine yedirmemek lazım” şeklinde bir tweet ile Haluk Levent ve Oğuzhan Uğur’un fotoğraflarını paylaşan içerikler de gördük.

Kızılay gibi köklü bir kurumun afet anında çadır ve konserveleri satarak hizmet sunduğunu pek çok vatandaş bu süreçte öğrendi. Hukuki yapısı ve hukuki düzenlemeleri sebebiyle Kızılay’ın bu yaptığı yasal mı sorusunu sorarsak cevap evet olacaktır. Ancak bir konunun hukuka uygun olması ile ahlaka uygunluğu aynı şey değildir. Türkiye’de insanlar pek çok Batı ülkesinden kat ve kat fazla vergi ödüyor. Hem de hem gelirlerinden hem de satın aldıkları en temel ihtiyaç malzemesi ürünler üzerinden çok yüksek vergiler ödüyorlar. Fakat ihtiyaç halinde, sanki bütün bu paralar vergi aracılığıyla vatandaşlardan yıllarca alınmamış gibi, birden yeni talepler doğuyor.

Elbette ki bu kadar büyük bir felaket için yeterince kaynak ayrılamamış olması olası. Zira, Türkiye Cumhuriyeti hazinesinin kasasındaki tutarların durumu da ortada. Ancak öyle bir manzara ile karşılaştık ki zaten vergisini ödemiş ve bu gibi afetler için stoklanan çadır, konserve gibi temel

ihtiyaçların sivil topluma parayla satılması gibi bir olaya şahit olduk. Bu durumun bir devlet tarafından açıklanabilecek bir şey olmadığını düşünüyorum. Bu ve bunun gibi aslında açıklanamayacak pek çok sebeple sivil topluma karşı bir bilenme hali oluştu. Açıklama beklenenler, hesap vermesi gereken kamu kurumları susarken, oluşan tepkiler bu derneklere, gruplara ve bireylere yöneltildi.

Sonuç olarak hükümetin yetersizliklerini ortaya sermesi sebebiyle sivil toplum örgütleri ve bireyler kriminalize edildi. Özellikle sosyal medyada trol olarak tabir edilen ve tek bir ağızdan organize şekilde suçlama aksiyonunda bulunmaları ile ünlü hesaplar tarafından hedef haline getirilen sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler oldu. Bu suçlamalarda temel argüman, sivil toplum aktörlerinin çeşitli şekillerde devleti aciz gösterdikleri oldu.

Bu noktada, vatandaşların “devlet yetemediği için bu sivil toplum örgütleri ile çalışılmak zorunda kalındı” düşüncesine kapılacaklarını ve kısa süre içerisinde seçime gidecek bir iktidara böyle bir yükün ağır geleceğini düşündüler. İkinci olarak, vatandaşların ciddi bir kısmının AFAD ya da yardım için kamu tarafından açılan banka hesapları yerine bu

kurumlara yardım etmeyi tercih etmesi de “devlete güven yok” algısı yaratabilir korkusu hakim oldu.

Üçüncü olarak ise sahada pek çok vatandaştan duyduğumuz “AFAD yok”, “AFAD’ta koordinasyon yok” düşüncesi hızla yayılıyordu. Belli ki deprem süresince AFAD’ın, yani devletin afet anında varlığını en çok göstermesi gereken kurumunun görünürlüğü çok az hissediliyordu. Tam da bu sırada sivil toplum örgütlerinin çok fazla görünür olması, devlet, daha doğrusu iktidar bakımından tedirgin ediciydi.

Tüm bu gerekçeler ışığında iktidar yandaşları da açıktan sivil toplum örgütlerini kötülemeyi ve hatta onları suçlu gibi göstermeyi doğru buldu. Yaşanan, coğrafyamızın en büyük afetiydi ve kamu kurumlarının buna tek başına yetişmesi mümkün değildi. Ancak bu noktada hem kamu kurumlarının hem sivil toplum örgütlerinin maksimum verim ile çalışmasının sağlanmasını amaçlamak yerine ne yazık ki deprem sonrası süreci bir reklam savaşına döndürenler ile karşılaştık. Bunu yapanlar iktidarın kendisiydi diyemeyiz, ancak iktidara yakınlığı açık olanlar tarafından yapıldığına defalarca şahit olduk.

Kamu, bizden aldığı vergileri hem olağan dönem hem de olağanüstü dönemlerde bizim lehimize

kullanmak zorunda. Gerçekleşebilecek afetler, krizler için sadece maddi değil, organizasyonel olarak her türlü hazırlığı ve planı yapmakla da mükellef. Ancak afet günü geldiğinde maalesef karşılaşmış olduğumuz manzara bu olamadı. Sivil toplumun organizasyon kapasitesi ile vergiler ve pek çok özel iştiraki sayesinde çokça kalkınmış olması gereken devlet neredeyse aynı seviyedeydi. Bunu görmek pek çoğumuz için çok acı oldu.

Bir kısmımız buna üzülürken bir kısmımız da bu görüntünün üstünü kapatarak altından kalkmak istedi. Bunu örtmenin yolu da gönüllü olarak bu işi yapmaya çalışan grupların kötü gösterilmesi oldu. Umarız bundan sonra asla bu kadar büyük bir afet ile karşılaşmayız. Ancak karşılaşacağımız büyük küçük her türlü afet için kamu kurum ve kuruluşlarının hazır olmasına ek olarak, her demokratik toplumda fazlasıyla güçlü olan sivil toplumun da organize şekilde sürece dahil edilmesi konusunda bir çalışma yürütülmeli. Zira, kamu kurum ve kuruluşları ne kadar güçlü ve hazırlıklı olursa olsun sivil toplum demokratik katılımın önemli bir parçasıdır.

Ayrıca, sivil toplum örgütlerinin çoğunun uzmanlık alanlarının olması da afet zamanı özellikle kırılğan

grupların sorunlarına daha doğru şekilde eğilebilmesini sağlıyor. Bu nedenle, bırakın sivil toplumun suçlu gösterilmesini, bu örgütlerin doğru şekilde sisteme entegre edilmesi, sistemde kendilerine doğru konumlandırma yapılması vatandaşın faydasına olacaktır.

Demokratik hukuk devletlerinde sivil toplum örgütlenmesi yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak otoriter devletlerde hükümetler, kendilerine alternatifmiş algısı yaratılmasın diye sivil toplumu dışlar ve yalnızca kendi ideolojilerine yakın sivil toplum örgütlenmelerine izin verir. Türkiye için de bu eşiğin atlanması gerektiği bir zamandayız. Gereken derslerin çıkarılması ve ileriye dönük adımların atılması gerekiyor.

Yazıyı bitirirken bir noktanın altını daha çizmekte fayda görüyorum. Bireysel olarak gerek AFAD, gerekse tamamen sivil kurum ve kuruluşlarda çok ciddi çaba harcayan insanlar oldu. Bu kurumlara ve sistemdeki sorunlara yönelik eleştiriler bu kişilerin emeklerini göz ardı etmemektedir. Sorun, ciddi bir koordinasyonsuzluk ve de gerekli kaynakların ayrılmamış olmasıdır. Günlerce aç, susuz, uykusuz

çalışanların emeklerinin karşılığını ödemek ise mümkün değil.

Deprem ve Din

Birol Başkan

Türkiye 6 Şubat 2023 günü saat 4.17'de ve 13.24'te merkez üsleri Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan Mw 7.7 ve Mw. 7.6 büyüklüklerinde iki depremle sarsıldı. Aynı ve takip eden günlerde büyüklükleri 5 ve üstü onlarca artçı deprem daha oldu.

Depremler ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 13.4'üne tekabül eden 14 milyon civarında kişinin yaşadığı 11 ili etkiledi ve devasa boyutta can ve mal kaybına sebep oldu. Resmi rakamlara göre depremde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bini, yaralananların sayısı 100 bini geçti. Resmi hesaplamalara göre depremin toplam hasarı 103,6 milyar doları buldu. Bunun 56.9 milyar dolarını ise tek kalemde konut hasarı oluşturdu.

Bu yazının amacı, Kahramanmaraş depremleri sonrası Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kullandığı dini dili yeniden inşa etmektir. Genel bir giriş olarak ilk önce şunu tespit etmek gerekir. İslam'ın Tanrısı aktif bir tanrıdır. Deizmin Tanrısı gibi kainatı ve

içindekileri belirli bir düzen için yaratıp daha sonrasında geri çekilen bir tanrı değil. Bilakis, o düzeni yaratmakla kalmayan, her an işleyişini sağlayan ve o düzene, istediği her an, müdahale eden bir tanrıdır.

İslam'ın Tanrısı son derece aktif bir tanrıdır. Öyle ki bütün tabiat olayları İslam'ın Tanrısı'nın iradesi ve yaratması ile olur. İslam'ın kutsal kitabı Kuran-ı Kerim, çok farklı tabiat olaylarının Tanrı'nın yaratması ile olduğu konusunda nettir. Kuran'da depremden bahseden özel bir sure, Zilzal, vardır. Ancak, söz konusu sure özellikle kıyamet hakkındadır. Buna rağmen, İslam'ın gerek tanrıya atfettiği isimler, gerekse tabiat olaylarına genel bakışı açısından depremlerin de tanrının yaratması ile olduğunu iddia etmesi makul olmalıdır. Bu iddia İslam'daki hayır ve şer, insanın başına gelen her hadisenin tanrıdan olduğu inancı -ki bu inanç "Kaza ve Kadere İman" olarak isimlendirilir- ile mükemmelen uyumludur.

İslam dini açısından tartışmalı olan, depremlerin tanrının iradesi veya yaratması olup olmadığı değildir. Bu konuda İslam dininin duruşu nettir. Tartışmalı olan, depremlerin ve aslında bütün afetlerin, tanrının kullarının günahlarını bu dünyada cezalandırıp

cezalandırmadığıdır. Kuran-ı Kerim'de sık sık tekrar edilen eski kavimlerle alakalı menkıbeler, ekseriyetle tanrının onları inkarları ve daha büyük günahları sebebiyle cezalandırdığı mesajını hiç kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde vermektedir.

Örneğin, Kuran-ı Kerim'de anlatılan Lut kavminin tanrı tarafından helak edilmesinin sebebi livatanın yaygınlığıdır: “Şüphesiz ki sizler, kadınları bırakıp erkeklere şehvetle yaklaşıyorsunuz... Onların üzerine bir (azap) yağmuru yağdırmıştık. Suçlu günahkârların akıbetinin nasıl olduğuna bir bak! (7:81-84).” Depremlerin de benzer şekilde tanrının günahkar kullarına bir cezası olabileceğine dair dini bir yorum gayet mümkündür. Hatta Kuran-ı Kerim'in deprem ve afetlerin böyle yorumlanmasını istediği de iddia edilebilir: “Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder (42:30).”

Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Kahramanmaraş merkezli depremlerle alakalı kullandığı dil ve yaptığı açıklamaların İslam dininin depremlere yönelik yukarıda tartışılan genel yaklaşımı ile uyumuna gelince, hükümetin başı konumundaki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın depreme

yönelik yaptığı ilk açıklamada dini bir ima yoktur: “Kahramanmaraş’ta meydana gelen ve ülkemizin pek çok yerinde hissedilen depremden etkilenen tüm vatandaşlarımıza geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum.” Açıklamanın gerisi hükümetin attığı adımlarla alakalıdır. Erdoğan’ın açıklamasında kullandığı tek dini kelime normal bir vatandaşın da sıklıkla kullandığı “inşallah” kelimesidir: “Yaşadığımız bu felaketi inşallah hep birlikte en kısa sürede ve en az hasarla atlatmayı temenni ediyor, çalışmalarımızı sürdürüyoruz.”

Ancak Erdoğan, deprem bölgesine yaptığı ilk ziyaretinde bir depremzedeye, “Bunlar hep oldu. Kader planının içinde olan şeyler.” demiştir. Sayın Erdoğan’ın bu açıklaması kendisinin daha önceki afetler ardından yaptığı açıklamalar ile uyumludur. Nitekim, Amasra ilçesinde 14 Ekim 2022 günü meydana gelen ve 41 madencinin hayatını kaybettiği gaz patlaması için Erdoğan, “Biz kader planına inanmış insanlarız. Bunlar her zaman olacaktır, bunu da bilmemiz lazım.” açıklaması yapmıştı. Cumhurbaşkanı’nın bu ve benzer açıklamaları İslam dininin felaketsel bakışı ile son derece uyumludur. Ancak son depremle alakalı yaptığı açıklamalarda

Erdoğan'ın son derece temkinli olduğu ve dini imalardan kaçındığını iddia etmek mümkündür.

Nitekim, aynı dikkati bir devlet kurumu olan ve başkanı doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanan Diyanet İşleri Başkanlığı da göstermiştir. Kurumun başkanı Ali Erbaş'ın depreme yönelik ilk açıklamasında herhangi bir dini ima yoktur: “Kahramanmaraş Pazarcık merkezde meydana gelen ve birçok çevre ilde de hissedilen depremden etkilenen vatandaşlarımıza geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum. Deprem bölgesinde evlerine giremeyen tüm vatandaşlarımız, arzu etmeleri halinde il müftülüklerimiz ve din görevlilerimizin rehberliğinde uygun olan camilerimizde diledikleri kadar kalabilirler.”

Diyanet İşleri Başkanlığının depremi takip eden haftalarda hazırladığı ve bütün camilerde okuttuğu haftalık Cuma hutbelerinde de benzer şekilde dini ima ve içerikte dikkatli olduğunu gözlemek mümkündür. Mesela, depremden dört gün sonra 10 Şubat 2023 günü okunan ilk Cuma hutbesinin başlığı “Gün, Milletçe Kenetlenme Günü”dür ve hutbe bu başlıkla uyumlu olarak Müslümanlara birbirinin acısını paylaşma ve destek olma çağrısı yapmaktadır.

Hutbe, “Millet olarak hepimizin ciğerini dağlayan çok büyük depremlerle sarsıldık. Ateş, sadece düştüğü yeri değil hepimizin yüreğini yaktı. Dillerimizde dua, içimizde umutla enkazların başında bekledik. Canlarımızı kurtarmak, birbirimize el uzatmak için hep birlikte seferber olduk” ifadeleri ile başlamıştır ve bir hadisle devam etmiştir: “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da bu acıyı paylaşan bir beden gibidir.”

Bu hadisin gereği olarak hutbe, Müslümanları birbirine yardımcı olmaya davet etmektedir: “Gün, kenetlenme günüdür. Gün, yardımlaşma ve dayanışma günüdür. Gün, dua ve niyazla Cenâb-ı Hakk’a sığınma, O’nun engin rahmetini ve yardımını isteme günüdür. Öyleyse geçmişte olduğu gibi bugün de imanımızın gereği olarak birlik, beraberlik ve kardeşlik şuuruyla hareket edelim. Birbirimizin umudu, birbirimizin yaşama sevinci olalım. Depremden etkilenen her bir kardeşimizin yüreğine dokunalım, gözyaşlarını silelim. Hüzünlerimizi paylaşarak azaltalım. Maddi ve manevi bütün imkanlarımızla kardeşlerimizin yanında olalım. Yürekllerimiz soğuk kış gecelerinde ısınacakları bir

soba, başlarını sokabilecekleri bir yuva mesabesinde olsun.”

Hutbe bu çağrıyla takiben, “Muhakkak her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.” ayetini hatırlatarak, bu zorluğun da aşılabileceğini ve ardından bir ferahlığın geleceğine dair ümitli olunması gerektiği çağrısını yapar: “Biliyoruz ki her türlü zorluğu omuz omuza, gönül gönüle aşan aziz milletimiz, sahip olduğu basiret ve feraseti, Rabbimizin rahmet ve inayeti, devletimizin kudret ve gayretiyle yine yaralarını saracaktır inşallah.” Hutbe bir dua ile devam eder: “Geçmişten günümüze afetlerde vefat eden bütün kardeşlerimize Cenâb-ı Haktan rahmet, yakınlarına ve milletimize başsağlığı, yaralılarımıza acil şifalar diliyorum. Yüce Rabbimiz, bizlere bir daha böyle acılar yaşatmasın. Ülkemizi, milletimizi, İslam âlemini ve bütün insanlığı her türlü afetten muhafaza buyursun.” Hutbe yardım çağrısı ile nihayet bulur.

Bu hutbe elbette dini içerikle dolu bir hutbedir ve Diyanet İşleri Başkanlığının kurumsal misyonu ile son derece uyumludur. Ancak hutbe, İslam dinin depremlere yönelik genel bakışı -mesela depremin tanrının iradesi ve yaratması olduğu ve günahlar için ceza olabileceği- açısından farkedilir derecede

sessizdir. Takip eden haftalarda okunan hutbelerin içeriği de hemen hemen aynıdır.

24 Şubat 2023 günü okunan hutbe bir ayet ve bir hadisle başlar. “Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı sarılın; bölünüp parçalanmayın.” ayeti ve “Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir.” hadisi ile. Bu ayet ve hadis doğrultusunda hutbe Müslümanlara birlik olma ve birbirine yardımcı olma çağrısı yapar ve dua ile sona erer. Tekrar etmek gerekirse bu ve diğer hutbelerdeki içerik fazlasıyla dinidir. Fakat bu doğaldır, zira Cuma namazı sırasında okunan hutbelerdir ve Diyanet İşleri Başkanlığının misyonu ile uyum içerisindedir. Ancak, İslam dininin depremlere yönelik genel bakış açısını yansıtır bir ifade ve imadan yoksundur.

Son olarak, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ve ona bağlı bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığının Kahramanmaraş depremlerine yönelik kullandığı dini argüman ve dil son derece dikkatli kurgulanmıştır. Böylelikle iktidar, bütün kurumlarıyla ve medya ve dini cemaatleri de içeren toplumsal destekçileri ile zaten varolan toplumsal kutuplaşmaya dini bir argüman ve dille katkıda bulunmaktan kaçınmıştır.

Cumhurbaşkanı'nın kaza ve kader inancına yaptığı gönderme istisna olarak kalmıştır ve kendisi de devamını getirmemiştir. Söz konusu inanca Diyanet İşleri Başkanlığı da hiç bir hutbesinde gönderme yapmamıştır. Hakeza, hiçbir hükümet destekçisi medya kişisi veya dini cemaat temsilcisi depremlerin insanların günahlarına bir ceza olduğu/olabileceğine dair bir yorum, hatta ima da bulunmamıştır. Genel izlenimimiz, söz konusu kesimlerin daha önceki benzer felaketlerde daha dikkatsiz davrandığıdır.

Kahramanmaraş depremlerine yönelik gösterilen bariz iradi dikkatin üç temel sebebi olabilir. Birinci sebep, depremlerin Türkiye'nin seçim sath-ı mailine girdiği bir dönemde olmasıdır. Farklı bir dini argüman ve dil, özellikle dar gelirlilerin artan hayat pahalılığından daha yüksek bir sesle şikayet ettiği bir dönemde, söz konusu seçmeni hükümetten ve iktidar bloğundan daha fazla uzaklaştırabilirdi.

İkinci sebep, hükümetin özellikle depremlerle mücadelede ilk günlerde son derece yetersiz, hatta beceriksiz kaldığına dair yaygın inançtır. Farklı bir dini argüman ve dil, zaten eleştirilerin odağındaki hükümete yönelik seçmen kızgınlığını ve küskünlüğünü derinleştirebilirdi. Üçüncü sebep ise

depremin iktidar bloğunun yüksek oranda oy aldığı, Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep, Kilis gibi illeri de etkilemiş olmasıdır. Hükümet ve toplumsal destekçileri, daha dikkatli, hatta yapıcı bir dini argüman ve dil kullanarak, deprem kaynaklı kızgınlığı azaltmak ve en azından arttırmamak hedefini gütmüşlerdir.

Algı Yönetimi, Deprem Maliyeti ve Ekonomik Bağımsızlık

Atılım Murat

Güçlü iktidarlar, afet durumlarında sahip oldukları imkânlar sayesinde toplumsal algıyı yönlendirebiliyorlar. Devletin gücünü ve medya etkisini kullanarak hasarları minimize edebiliyorlar. AK Parti de Maraş depreminden sonra kendisine yönelik eleştirileri ülke birliğine yönelik bir tehdit olarak tanımladı. Bu nedenle depreme ilişkin teknik ve hukuki konular arka planda kaldı. Mevzular, binaların dayanıksızlığından ve depremden etkilenenlerin durumlarından başka taraflara yönlendirildi.

Güçlü iktidarların doğal afetlerden bu tarz algı operasyonlarıyla güçlenerek çıkmaları, 2008'de Çin'de yaşanan depremden sonra da, 2010'da Rusya'da yaşanan orman yangınlarından sonra da gözlendi. Çin'de Siçuan merkezli depremde okul binaları çöktü. Çin hükümeti ölen çocukların istatistiklerinin yayınlanmasını yasakladı. Çok sonra bu rakamın yaklaşık 20.000 olduğu ortaya çıktı. Ölen

çocukların ailelerinin protestolarına son vermeleri karşılığında bu ailelere maddi yardım teklif edildi. Tek çocuk yapma yasası gevşetilerek ikinci çocuğu dünyaya getirme hakkı verildi. Sonuç olarak Çin hükümeti fazla yıpranmadı.

Putin hükümeti de orman yangınlarından güçlenerek çıktı. Rusya'daki tüm medya kanalları o dönemde sabahdan akşama Putin'in afet bölgesindeki görüntülerini yayımladı. Ülkede muhalif seslerin çıkmasına müsaade edilmedi. Çin'deki depremin de, Rusya'daki orman yangınlarının da ekonomik maliyetleri irdelenmedi. Bu örnekler, afetlerin yaralarını sarma konusunda olumlu bir algı yaratan iktidarların konuşulması gereken konuları konuşturmadıklarını, güçlerini pekiştirdiklerini gösteriyor.

Maraş depremi bize; bazı bina projelerinin hiçbir zaman onaylanmaması gerektiğini, bazı binaların çoktan yıkılıp yeniden yapılması gerektiğini, afetlere yönelik planların çok daha iyi yapılmış olması gerektiğini acı şekilde gösterdi. Depremin ardından yabancı ülkelere gelen yardımların daha erken çağrılması, yerli ekiplerin daha hızlı organize olması konuları da yeterince tartışılmadı. Türkiye'de İmar

Kanunu defalarca kez değişti. Kamu İhale Kanunu'na sayısız kere müdahale edildi. Ellinin üzerinde kuruma muafiyet verildi. Bu mevzular pek konuşulmadı.

Türkiye'deki deprem sonrasında seçim atmosferine girildi. Siyasi üslup sertleşti. Tartışmalar milli güvenlik ve terör konuları üzerine yoğunlaştı. İktidardan gelen açıklamalar, devletin yapacağı deprem onarım ve yeniden inşa faaliyetlerinin bir seçim kampanyasına dönüşeceğinin sinyalini verdi. Deprem bölgesinden sadece inşaatına devam edilen bina fotoğrafları medya organlarına servis edildi. Kalıcı konut temel atma törenleri yapıldı. Bölgede beton santralleri yapıldı. Prefabrik konut tesislerinin açılışları yapıldı. Bunlar için kamunun kaynakları kullanıldı. Türkiye ekonomisinin karşılaşacağı büyük maliyetin seçim öncesinde konuşulmasına pek izin verilmedi.

Seçimden sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet Özhaseki, "680 bin konut yıkıldı. 170 bin iş yeri, depo, ahır, tek katlı köy evi yıkıldı. Yani 850 bin tane yapmak zorunda olduğumuz ev, iş yeri var. Bunların altyapısını da yapacağız. Bunların hepsinin maddi zararı 100 milyar dolar civarında." açıklamasını yaptı. Bu rakam, Türkiye ekonomisi için çok yüksek bir rakamdır. Bu maliyetin altından kalkmak kolay

olmayacaktır. Bu yıl ve önümüzdeki yıllarda, bazı makroekonomik göstergelerde ciddi bir kötüleşme yaşanacak. Bunun ilk sinyalleri, kamu bütçesi tarafında gözleniyor.

Deprem için yapılan bağış kampanyasıyla 115,1 milyar TL nakit bağış toplandı. Bu kampanya dışında 5 milyar TL daha nakit bağış toplandı. Bu 120 milyar TL, bugünkü dolar kurundan 5 milyar dolar yapıyor. Tabii bu bağışların 3,5 milyar dolarlık kısmı; Merkez Bankası, kamu bankaları ve kuruluşlarından geldi. TCMB yaptığı 30 milyar TL (1,5 milyar dolar) bağışı, Hazineye devredeceği kârdan yaptı. Merkez Bankası buna göre Hazineye eksik kâr devredecek. Hazine, bu parayı vergi arttırarak veya borçlanarak bulacak.

Örneğin, Ziraat Bankası depremden önce Hazine'den 20 milyar TL sermaye almıştı. Ziraat Bankasının sermayesi Hazineye ait olduğundan, Hazine bankaya sermaye arttırımı yaparak bunun karşılığında bedelsiz para veriyor. Banka aynı tutarı kampanyada bağışladı. Tabii bu tutarı Hazineden tekrar istedi. Kamudan yapılan tüm bağışlarda aynı durum geçerlidir. Bu kurumlar ya Hazineden para alıyorlar, ya da kârlarını Hazineye devrediyorlar. Kısacası, bu bağışların tümü bütçeden yapılıyor. Bu bağışların da

bütçe açığını artırıcı etkisi vardır. Hazine bu parayı bulmak zorunda kalıyor.

Özel sektör ve kişilerin deprem bağışlarının toplamı 1,5 milyar doları buluyor. Doğal Afet Sigortalar Kurumundaki (DASK) 1,1 milyar dolar da eklenirse, gerçek bağış tutarı 2,6 milyar dolar oluyor. AFAD Başkanlığı ve Kızılayın ilan ettiği hesaplara yapılan nakdi bağış ve yardımların tamamı, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerince indirim konusu yapılabiliyor.

Özellikle şirketlerin yüksek miktarda bağışlarının bir kısmını indirim konusu yapabilmeleri, başka bir açıdan, gerçek bağış miktarı olan 2,6 milyar doların daha düşük olması anlamına geliyor. Hazine bu gelir kaybını başka bir yerden telafi edecek. Kısacası, güçlü iktidarlar afetler için yapılan bağış kampanyalarını da algı yönetiminde kullanıyorlar. Bunu da bir seçim malzemesi hâline getiriyorlar.

Hazine ve Maliye Bakanlığı, deprem sonrasında açıkladığı Mart-Nisan-Mayıs döneminin finansman programında 273 milyar TL'lik borç ödemelerini karşılamak için 93 milyar TL borçlanma dışı kaynak buldu. 180 milyar TL'lik de borçlanma yaptı. 273 milyar TL tümüyle borçların ödenmesine gitti. Enkazın kaldırılması, konut ve işyerlerinin inşası, altyapının

yenilenmesi, depremden zarar gören ailelere yapılacak tek seferlik yardımlar, kira yardımları, ölenlerin ailelerine yapılacak tek seferlik ödemeler bu programda yer almadı.

Hazine buna ek olarak, Haziran-Temmuz-Ağustos döneminde 353 milyar TL'lik ödeme yapacağını açıkladı. Bu programda da deprem için yapılacak nakdi yardımlar ve ödemeler yer almadı. Hazine bunlar için borçlanma yapmayacağından geriye vergi oranlarının artırılması, yeni vergilerin gelmesi, yeni bağışların toplanması, yeni bütçe hazırlanması gibi alternatifler kalıyor.

Mevcut vergi oranlarının artırılması, yeni vergilerin gelmesi, Merkez Bankasının para basması, öne çıkan seçenekler gibi duruyor. Türkiye ekonomisinin ağır ekonomik sorunları ortadadır. Bunlar arasında enflasyon ilk sıradadır. Deprem büyük maliyetini karşılamak için kamu harcamalarının artmasının da enflasyonist etkileri olacaktır. Mart 2024'de yapılacak yerel seçimler öncesinde Türkiye'de hayat pahalılığının düşmesi gibi bir durum söz konusu olamaz. Hayat pahalılığını gidermek için sürekli yapılan ücret artışları, enflasyonu ve sonrasında hayat pahalılığını daha da arttıracak.

Tabii ki herkesi korkutan konu, Marmara bölgesinde yaşanacak büyük depremdir. Deprem uzmanları Marmara depreminin yaklaştığını söylüyorlar. Bu depremin Türkiye'ye ekonomik maliyeti muazzam bir büyüklükte olabilir. Sanayi çalışanlarının yüzde 52'si burada bulunuyor. Sanayi cirosunun yüzde 55'i bu bölgede yaratılıyor. Alt sektörlere inildiğinde, yazdığımız oranlar yüzde 70'leri çok rahat aşıyor. Ülkede verilen kredilerin yaklaşık yarısı ve toplanan verginin yüzde 60'ı yine bu bölgede bulunuyor.

Bu hesapların içine tedarik ve değer zincirler sokulduğunda Marmara Bölgesi'nin Türkiye ekonomisi içindeki orantısız payı ve net etkisi daha kolay anlaşılabilir. Bu rakamlardan yola çıkarak ve Maraş depreminin ekonomik maliyetinden esinlenerek, Marmara depreminin maliyetinin 300 milyar doların üzerinde olabileceğini düşünebiliriz. Böyle bir felaket yaşanırsa gidilmesi gereken tek yön bir dış yardım olabilir. Türkiye ekonomisinin hâlihazırdaki sorunları üzerine gelebilecek böyle bir yıkımla Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığı tartışmaya açılır.

Ne var ki afetlerin finansal maliyetlerini tartışmak, özellikle meşruluğunu seçimlerden alan ve sürekli

olarak popülaritesini yüksek tutmak zorunda olan hükümetler için oldukça riskli bir iştir. Zira maliyet tartışması, afet anında yükselen duygusallığı hızlı bir şekilde yok eder, rasyonel bir tartışma zemini oluşturur. Bu da güçlü ve muktedir hükümet algısını sürekli olarak diri tutmak zorunda olan sistemler için pek tercih edilen bir yöntem değildir.

Siyasetüstülük ve Deprem

Burak Bilgehan Özpek

Türkiye’de yaşayan insanlar “siyasete alet etme” söz öbeğine oldukça aşınadır. Yaşanan herhangi bir kriz, afet veyahut skandal sonrası sorumluluk makamındaki kişilerin kendilerine yönelen eleştirileri bertaraf etmek için arkasına saklandıkları zırh, eleştirilerin amacını siyaset yapmak ile özdeşleştirmek olur. Bu, aslında kökleri Osmanlı Devleti’ne kadar uzanan ve cumhuriyet tarihi boyunca da perçinlenen bir psikolojinin ürünüdür. Zira, İdris Küçükömer’in gayet isabetli teşhis ettiği gibi Türkiye’de siyaset yapmak muhalefete özgü bir durumdur.

Hükümetin adımları siyaset üstü ve her türlü tartışmanın üzerinde bir yerde konumlanırken muhalefetin itirazları siyasi bir sübjektiflik taşır. Yani, siyaset yapmak ve muhalif olmak aslında zararlı bir eğilimi temsil eder. Bu zarar ise aslında objektif ve mutlak hakikati temsil eden iktidarı eleştirmekten kaynaklanır. Artık tahrip edilen şey iktidarı yöneten kişiler değil, doğrudan hakikatin ta kendisidir. Dolayısıyla, muhalif olmak ve siyaset yapmak hızlı bir

şekilde ihanet etmenin sınırlarına sürüklenir ve hızlıca lanetlenir. Böylece, siyaset yapmanın kendisi kriminal ve tehlikeli bir iş hâlini alır.

Herhangi bir meseleyi “siyasete alet etmenin” gördüğü bu muamele, aslında hakikatin meşruluk zemini hakkında da bize bir şeyler söylüyor. Bu zemin akla veya deneyimlenmiş bulgulara dayanmıyor. Salt güce yaslanıyor ve güç ile buluştuğu takdirde her görüş birdenbire mutlak ve objektif bir bilgi olarak kabul ediliyor. Diğer bir ifadeyle, güçlü olanın her koşulda haklı olabildiği ve insanların haklı olabilmek adına mutlaka güce ulaşmak zorunda kaldıkları bir sistem üretiyor.

Bu sistem ise insanların, siyasal argümanlarla ve yaratıcı politikalarla ilerlemek yerine, onları güce en çabuk yoldan ulaştıracak stratejileri benimsemesine yol açıyor. Bir bakıma dibe doğru bir yarış bu. Sadece demokrasiyi aşındırmıyor, aynı zamanda siyasal kültürü, kurumsal partileri ve hatta sivil toplumu da içine çekip niteliksizleştiriyor.

Türkiye’de 6 Şubat tarihinde yaşanan deprem ve sonrasındaki gelişmeler, popülaritesini yitirme

endişesi taşıyan hükümetin “siyasete alet etme” söylemini ne denli etkin şekilde kullandığını gösterdi. Öte yandan, muhalefetin başkan adayının depremin yarattığı acıları ikna edici bir siyasal söylem ile tartışmak yerine, doğrudan bu söylem ile kavga etmeyi seçtiğini de gözlemledik. Günün sonunda, 11 şehrin yıkılma uğraması ve 50 binden fazla insanın ölümüyle sonuçlanan depremin nedenleri ve sonuçları üzerine bir tartışmadan daha çok, depremin siyasete alet edilip edilmeyeceği tartışması daha fazla gündeme geldi.

Aslında siyaset kurumundan beklenen, yaşanan herhangi bir kriz anında sebepler ve sonuçlar üzerine söylem üretmesi, toplumun beklentilerini temsil etmesi ve hükümetin izlediği politikaları etkileme becerisi göstermesidir. Toplum, yekpare bir bütün olmadığı için her siyasi parti, temsil ettiği toplumsal kesimin sesi olmalıdır. Ne var ki Türkiye’de yaşanan deprem sonrası bu olmadı. Ne depremin yarattığı yıkım üzerine siyaset kurumu derli toplu bir söylem üretebildi, ne de afet yönetiminin nasıl olması gerektiğini tartıştı. Siyasi aktörler daha çok, depremin yarattığı öfke veya iyimser olma ihtiyacı gibi duyguları manipüle ederek birkaç ay sonra gerçekleşecek seçimlerden galibiyet ile çıkmaya çalıştılar.

Depremın hemen sonrasında gerek iktidar gerekse muhalefet kanadı vahametın boyutlarını anlamaya çalıştı ve temkinli davranmak istedi. Hükümet kanadı, durumu resmi açıklamalarla geçiştirmeye çalıştı. Ana muhalefet partisi CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, arama kurtarma faaliyetlerinde görev alan kamu personelini destekleyen açıklamalar yaparken, diğer muhalefet partisi lideri Meral Akşener “devletin sesini duyma zamanı” dedi.

Ne var ki zaman geçtikçe felaketin boyutları daha iyi anlaşıldı ve tam anlamıyla bir performans sanatı icrasına tanık olduk. Deprem sonrası yaşanan arama kurtarma zaafı, tepkisini sosyal medya üzerinden olabildiğince yalın şekilde ortaya koyan ve çoğu muhalif olan binlerce kullanıcıyı öfke krizine sürükledi. İnsanlar can havliyle yardım toplama merkezlerine koşular ve deprem bölgesinden gelen yardım taleplerini yaygınlaştırmak için çabaladılar.

Hükümetin arama kurtarma ve afet yönetiminin ilk günlerinin adeta bir skandala dönüşmesi, özellikle ana muhalefetin tutumunu radikal bir şekilde değiştirdi. Depremden iki gün sonra bir gece yarısı çektiği videoyla Kemal Kılıçdaroğlu, devlet ile hizalanmayacağını ve halkın sesini duyuracağını

ifade etti. Özellikle muhalif kamuoyunda ve sosyal medya platformlarında büyük bir tezahürat ile karşılanan bu açıklamaya karşı cumhurbaşkanı Erdoğan ise bir sene içinde bütün depremzedelere evlerini teslim edeceğini ve hayatı normale döndüreceğini söyleyerek cevap verdi. Hükümete yakın medya ise Kılıçdaroğlu'nun tavrını, depremin acılarını siyasete alet etmek olarak yorumladı. Birçok hükümet yanlısı köşe yazarı, muhalefetin halkın acılarını istismar ettiğini ve yaşanan felaketten siyasi bir rant elde etmek istediğini yazdılar.

Burada “siyasete alet etme” söylemini biraz daha derinleştirmek için karşımıza bir fırsat çıkıyor. Daha doğrusu, siyaset yapma kavramından anlaşılan şey, olayların ve olguların sistemli ve bütünlüklü şekilde analiz edilmesi, neden-sonuç ilişkisinin de buna göre kurulması olmayabilir. Ve dahası, siyasetin hitap ettiği kitle ile yani halk ile devlet arasındaki ilişki açısından da bir çıkarım içeriyor. Kitabın ortasından konuşmak gerekirse, yaklaşık iki asır boyunca siyasetten anlaşılan şey, tam olarak kâmil olmayan halkı duygusal ve hamasi söylemlerle manipüle etmek.

Kemal Karpat bunun Osmanlı'dan kalan bir miras olduğunu söyler. Şeyh Şamil'in İstanbul ziyareti

sırasında etrafında toplanan kalabalıktan sultan Abdülaziz'in rahatsız olması ve bir an evvel hac yoluna devam etmesini istemesi veya Sultan Abdülhamit'in Anadolu'da taraftar toplayan ve halkı peşinden sürükleyen şeyhleri İstanbul'a getirtip kontrolü altına alması gibi örnekler, aslında devletin topluma ve siyasete bakışı hakkında çok şey söylüyor.

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ideolojik grupların teker teker baskı altına alınması ve her birine ülkenin rasyonel dış politikasını tehlikeye atabilecekleri gerekçesiyle popülist bir muamelede bulunulması da öyle. Yani, heyecana kapılması muhtemel, duyguları manipüle edilebilen, akli pek de yüksek siyasete ermeyen halkın, kendisini kandırarak ve memleketin selameti için en rasyonel olanı yapacak olan devlete karşı kışkırtacak kişi ve zümrelerden uzak tutulması gerekir. Siyaset tam olarak bu irrasyonel kışkırtma sürecidir. Bu yüzden, bir meseleyi siyasete alet etmek aslında meselenin çözümünü istemekten ziyade, iktidara gelmeyi gözüne koymuş bir çıkar grubunun sinsice yürüttüğü bir stratejiden farklı görülmez.

Denebilir ki ana muhalefetin deprem sonrası benimsediği öfke siyaseti ve depremi siyasi bir değişim için fırsat gördüğünü gizleyememesi, diğer muhalif partilerin de suskunlukları ve ısrarla meselenin siyasi boyutundan bahsetmekten kaçınmaları, hatta bir yardım vakfı gibi çalışmalarını, iktidarın “siyasete alet etme” söylemini iki yönlü besleyen bir hataydı.

Ortada, depremin nedenleri ve sonuçları üzerine yapılmayı bekleyen ve an itibariyle öksüz kalan bir tartışma var. Belediyelerin imar politikası, deprem fonu oluşturulması için gerekli kaynaklar, afet koordinasyon bürokrasisinin yeniden yapılandırılması ve afetzedelerin hayatlarının normalleşmesi için bir yol haritası gibi konular pek konuşulmadı.

Bunun yerine, “neo-liberal” sömürü düzenine ve devleti ele geçirmiş rant şebekesine karşı şövalyeliğe soyunan ve öfkeli kalabalıkların duygularının iddialı bir temsili üzerine kurulu olduğu bir muhalefet izledik. Bunu yapmayan muhalefet partileri ise sadece yardım yapmakla yetindiler. Günün sonunda, siyaset yapmak ile özdeşleştirilen olumsuz yargı değişmedi. Muhalefet ile iktidar arasındaki rol ayrımı

da değişmedi. Ve elbette hükümetin siyasetüstü konumuna da hanel gelmedi.

Asrın Felaketinde Mucize Kurtuluş

Fatih Bora Ekim

Malumunuz, 6 Şubat'ta Türkiye'de aynı fay hattı üzerinde art arda iki büyük deprem meydana geldi. Çok yıkıcı olan bu iki depremin ardından toplumun büyük çoğunluğunun gözü medyaya yöneldi.

Türkiye'nin yaşadığı gibi büyük bir depremin ardından medyanın tüm gündeminin deprem ile alakalı olması elbette kaçınılmazdır. Ancak deprem konusunun nasıl işleneceği, hangi perspektifle bu gündeme bakılacağı bir tercih meselesidir.

Türkiye bir deprem ülkesi. Üstelik Türkiye, bir deprem ülkesi olduğu bilinmesine rağmen, depremlere hazırlıksız bir deprem ülkesi. Bu sebeple, Türkiye'de yaşanan depremlerin hemen akabinde ülkede anksiyete bir anda hızla yükseliyor. Ülkenin büyük çoğunluğunun İstanbul başta olmak üzere her an deprem yaşayabilecek şehirlerde yaşadığı düşünülürse bu anksiyete kolaylıkla anlaşılabilir.

Deprem sonrasında yükselen anksiyete de doğal olarak deprem döneminde ekranlara yansıyor. İnsanlar; felakete uğrayan insanları merak ettikleri

gibi muhtemel bir depremde devletin müdahale gücünü de merak ediyorlar, yaşadıkları evin ve şehrin deprem karşısındaki hazırlık derecesini de. Deprem gündemini, aslında altta yatan bu bastırılmış anksiyete belirliyor. Bağımsız medya da yayınlarını bu anksiyeteye göre şekillendiriyor. Bu durum, hem müdahalelerdeki yeterlilik ve yetersizlikleri gösteriyor hem de şehirlerin deprem risklerini tartışmaya açıyor. Ve deprem riski gündem olduğu andan itibaren ülkenin depreme ne kadar hazırlıksız olduğu bir kez daha tüm gerçekliğiyle toplumun yüzüne çarpıyor.

Deprem döneminde medyanın ana çerçevesinin bu olması beklenirken bu depremde iktidar ile yakın ilişkisi olduğu bilinen medyanın yayın akışı biraz daha farklı oldu. Devletin deprem sonrasındaki eksiklikleri neredeyse hiç sorgulanmadı. Deprem, beklenen bir doğal afet değilmiş de doğaüstü bir felaketmiş gibi yansıtıldı. Sanki gerçekleşme olasılığı bulunmayan ve devletin iradesinin de sorumluluğunun da bu afet için geçerli olmadığı anlatısı kullanıldı. Bu retoriğin içerisinde depremin adı da belirlendi: Asrın Felaketi. İktidar medyasında tüm yayın akışı bu “Asrın Felaketi” söyleminin bir parçası olarak şekillendi.

Depremi nasıl beklenmedik bir zamanda, ne kadar kötü hava koşullarında ve dünyada görülmemiş genişlikte bir coğrafyada gerçekleştiği “uzman yorumcular” tarafından anlatıldı. Maraş depremi, insanlık tarihinin gördüğü en büyük felaketlerden birisi olarak tanımlandı ve kodlandı. Bir tür biblikel felaket gibi tarif edildi.

Enkaz altından çıkış haberlerinin medyada gündem olması doğaldır. Enkazdan insanların kurtarılma hikayeleri ise ilgi çekicidir. Bir yerde de bu gündemden etkilenen insanlara tıpkı macera filmlerinde olduğu gibi bir mutluluk ve katarsis anı yaşatır bu hikayeler.

Tatlı, küçük bir kız çocuğunun 4 gün sonra enkaz altından çıkma hikayesi, tüm dünyada insanların bir çoğunun mutluluk gözyaşı dökmesini sağlar ve depremin yarattığı gerginliği azaltır. Ancak bu hikayenin sadece bir mucize olarak anlatılması, bu hikayenin algılanış şeklini baştan aşağı değiştirecektir.

6 Şubat depreminin üçüncü gününden itibaren mucizevi kurtuluş haberleri, iktidar medyasında normalden daha fazla yer aldı diyebiliriz. Hatta deprem ve sonrasındaki süreci iktidara yakın

medyadan izleyen kitleye, belki de en çok bu mucize kurtuluş haberleri nakledildi.

Bu bağlamda, enkazdan mucizevi biçimde kurtulma hikâyelerinde kullanılan mucize tanımı önemli. Zira mucize, doğal işleyişin dışında gelişir. Dahası, insanların kurtuluşu insan iradesiyle veya kurtarma çalışmalarıyla değil, ilahi bir güç ile ilişkilendirilmiş olur. Haberin bu şekilde verilmesi, iktidarın depremi ele alış biçiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Depremi “Asrın Felaketi” olan tanımlayan iktidar, enkazdan kurtuluşları da aynı retoriğin devamı olarak mucize diye tanımlamıştır.

Tüm bu propaganda, felaketle başlayan, mucize ile biten bu depremin kendisini de sonrasında yaşananları da halkın kaderci bir perspektif ile değerlendirmesinde etkili oldu. Zaten depremlerin ve diğer doğal afetlerin “takdir-i ilahi” olarak kabul edildiği kaderci perspektif Türkiye toplumunda yaygındır. Bu deprem sürecinde medyanın da ciddi etkisi ile bu perspektif tekrardan pekiştirilmiş oldu.

Halkın bir doğal afeti ve sonrasında yaşananları sorgulayıp devlet ile yüzleşmesi yerine tüm bu yaşananları takdir-i ilahi olarak kabul etmesi, sanırım her iktidarın işine gelir. Zaten yalnız olduğunu fark

eden ve günün sonunda kendi acziyeti ile baş başa kalan bir insanın böyle bir savunma mekanizması geliştirmesi doğaldır. Türkiye'deki iktidar da işini şansa bırakmadı ve deprem sonrası enkaz çalışmaları süresince tüm medya gücünü insanları bu perspektife yönlendirmek için kullandı.

Bu depremde daha önce karşılaşmadığımız bir fenomen daha yaşandı. Örneğin, 99 depreminde AKUT gibi bir sivil toplum kuruluşu ön plana çıkmıştı. Bu depremde ise bir sivil toplum kuruluşu değil, her “mucize” kurtuluş sonrasında “Allah-u Ekber/Allah Büyüktür” diyen insanlar vardı. Bu uygulama hususen mi tertip edildi yoksa doğal olarak mı gelişti bilmiyoruz. Ancak büyük söylemin bir parçası oldu. Deprem, doğaüstü gerçekleşti; ilahi bir azap idi. Kurtulanlar, takdir-i ilahi ile mucize eseri kurtuldu. Bu durumda da biz geriye kalanlara, kadere teslim olup tevekkül göstermekten başka bir seçenek kalmadı.

Yıllardır yer bilimcilerin uyardığı deprem beklenen bir bölgede, beklenilenden büyük iki deprem art arda gerçekleşti. Elbette bu kadar büyük iki depremin olacağı net olarak bilinemezdi. Ancak buna hazırlıklı olmak devletin yükümlülüğüydü. Hem deprem öncesinde hem de sonrasında devlet kurumlarının

birçok sorumluluğu vardı. Ancak tüm süreç, özellikle devlet yöneticileri tarafından tanrının omnipotent/kadir-i mutlak iradesine havale edildi. Elinden hiçbir şey gelmeyen vatandaşın birçoğu da bu söylemi kabul etti. Belki fazla da bir alternatifi yoktu.

Türkiye’de 1999 Gölçük’ten 2023 Maraş’a Depremlere Dair Komplo Teorileri

Doğan Gürpınar

Deprem, hayatın ve zamanın akışında anlık bir kesintidir. Gündelik rutinindeki hayatın akışı birden kesilir ve başka bir seviyeden gerçeklik yerini alır. Üstelik savaşlar gibi yıkıcı bir tahribatı geniş zamana yayılmış şekilde değil, saniyeler içinde yapar. Aynı şekilde bu yıkımın hiçbir yerinde insanın iradi dahilî yoktur. Günü, saati, yılı öngörülebilir de değildir. Bu bakımdan insan iradesine, olumsuzluğa ve toplumsal ilişkilere yer vermemesi, tam aksine onları geçersiz bırakması bakımından aslında tam da mükemmel komployu örnekler.

Hiçbir insani iradenin mevcut olmadığı ansızın gelen büyük ve radikal değişiklik, zamanın akışına dışsal müdahale... Tabii öte yandan da doğa olayı olduğu açık olduğundan komplocu şablona tam uymaz. Komplocu şablonda perde arkasında kuklaları oynatan bir üst akıl vardır ve uygulayıcıları insandır.

Ancak komplocu zihin için sınırlar yoktur ve yukarıda özetlenen imkânlar bonkörce kullanılır.

Ülkeyi sarsan ve devletin zafiyetini gözler önüne seren 1999 Gölcük Depremi’nin ardından üniversitelerdeki başörtüsü yasaklarını protesto eyleminde, depremin merkez üssünün 28 Şubat fişlemelerini yürüten Batı Çalışma Grubu’nun da karargahı niteliğindeki donanma üssünün Gölcük’te olmasında ilahi anlam bulan bir protestocu kadının elinde tuttuğu “7.4 Yetmedi mi?” pankartı, büyük tepki çektiği gibi aslında İslami helak anlatısıyla uyumlu olarak pekala bir komplo teorisi addedilebilir. Kuran’da, Tevrat’ta helak bir biçemdir. Tanrı, gerektiği durumlarda bir kavmi ya da bir şehri toptan lanetler, cezalandırır. Komplocu anlatıdan önce ilahi anlatılar, tekil büyük sebep öneriyorlardı.

Elbette helaklar ilahi adalet sağlıyordu. Komplolar ise tam aksine, bir tür ilahi adaletsizlik sağlar. Helak Mutlak İyî’nin adaleti sağlama yöntemiyken komplocu büyük akıllar Büyük Şer’in (Illuminati, masonlar, Yahudi finans kapital vs.) adaletsizliği tesis yöntemidir. Ancak her türlü, depremlerin günahların sonucu olduğu fikri, pekâlâ ilahi görünümlü komplocu bir bakıştır. Olanın arkasında başka bir

neden arama ve keşfetme, bağlantılar keşfetme ve açığa çıkarma...

Bununla birlikte 1999 Gölcük Depremi ve ile 2023 Maraş Depremi’ne helakçı ve komplocu bakışlar arasında belirgin bir fark vardır. İlki tam 28 Şubat zamanında yaşanmıştı ve dolayısıyla deprem İslami komplocu akıllarda pekâlâ bir helak olarak görülebilmmişti. Oysaki 2023 depreminde iktidarda İslamcı bir yönetim vardır. Bu sebeple aynı helak söylemi boşa düşmektedir.

Buna karşın, depremin LGBT serbestliğinden yozlaşmış yaşam biçimleri ve çıplaklığa kadar, siyasi değil ama toplumsal sebepler kaynaklı olan helak anlatısı az çok dillendirildi. Yine de bunlar iktidarın kanaat üretme aygıtları tarafından hoş karşılanmadı ve su yüzüne olabildiğince pek çıkarılmadı. Daha çok yeraltı ve iktidara muhalif İslami cenahlarda dillendirildi.

Elbette depremlere dair en yaygın komplo teorisi HAARP’tır. 1999 depreminde HAARP geniş kamuoyuna ilk kez ulaştırılmıştı. Bu dönemde Patrikhane’nin İstanbul’u Vatikanlaştırma planlarından Pontus projesine, oradan İsrail’in Türklerin genetiğini bozacak hormonlu

domateslerine kadar bir çok ulusalcı komplo teorisi dolaşıma yeni girmişti. HAARP da tam bu denkleme oturdu. HAARP, Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı ABD, AB, İsrail, AKP ve PKK gibi bileşenlerden oluşan şer ittifakına dayanan bir kurgu eksenine yerleştirildi.

HAARP olarak kısaltılan High-Frequency Active Auroral Research Program, Alaska’da yer alan, ABD ordusuna ait devasa bir araştırma istasyonuydu. İyonosfere dair ölçümler yapan ve bu şekilde atmosfer bilgisiyle askeri iletişim kapasitesine dair teknoloji geliştirmeyi hedefleyen istasyon, bu ölçümler için en sağlıklı imkanı sağladığından Arktik’tedir. Ancak, tamamen insani yaşam alanlarından izole, dünyanın bir ucunda, dinlemeye yönelik dev antenlerin olduğu istasyon, hâliyle şüpheli ve külyutmaz komplocu gözlerden kaçmamıştır.

HAARP’ın iklimi değiştirmeye yönelik bir proje olduğu yaygın bir komplo teorisi olarak Amerikan aşırı sağı arasında dolaşımı girdi. Ancak komplocular burada da durmayarak HAARP’ın aslında dünyanın dört bir tarafında depremleri tetiklemek için kurulduğunu iddia ettiler. 2010 yılında Venezüela

devlet başkanı Chavez, Haiti Depremi’nin HAARP tarafından yapıldığını iddia etti.

HAARP komplo teorileri önce ulusalcı, daha sonra İslamcı komplo teorisyenleri tarafından ithal edildi. Zaten birçok halinde bunların melezi durumundadır. Gülen cemaatinin Türkiye’ye tanıştırdığı ve başta Timaş olmak üzere yaygın dağıtım kanallarına sahip yayınevleri üzerinden yaygınlaştırdığı kitaplar kaleme alan Aydoğın Vatandaş da HAARP ve depremleri (yine Timaş’tan çıkan kitabında) atlamamıştır: “Gölçük depremi suni bir deprem olabilir mi? Daha önce suni deprem deneyleri yapıldı mı? Elinizdeki kitap, bu akıl almaz projeye ilgili iddia ve soruların cevaplarını arıyor.” Aydoğın Vatandaş, 1990’larda ABD sağıının komplo teorilerinin Türkiye’ye ithal edilmesinde öncü bir isimdi.

Tapınak şövalyelerinden Covid’e, Rotschild’lerden evanjelizm ve İlluminati’ye bir çok komplocu kitap yazan Kürşad Berkkan da 2013 yılında afili ismiyle yayınlanan “Deccal’in İlahlık Silahı: HAARP” kitabında bir çok soruya yanıt aradı: “Condoleezza Rice ‘22 ülkenin sınırları değışecek’ derken acaba Ortadoğu’da süren kan ve savaş sürecinde bölünen veya etkisizleştirilen ülkelere HAARP vasıtası ile

uygulanan ‘Zihin Kontrol-Telegram’ operasyonunun başladığını mı duyuruyordu? Tanrı’nın ilahi sistemine karşı çıkan Şeytan, acaba iklimlere müdahale etme yetkisine sahip Mikail (a.s) meleğine karşılık Deccal’in Mikail’i olarak HAARP’ı mı kullanıyordu? Kur’an’da hangi surede HAARP silahına işaret vardı ve 3. Dünya Savaşı Armageddon’a giden süreçte HAARP’ın etkisi ne olacaktı?” Bu ezoterizmin imkânlarından da faydalanan kitap, elbette Maraş depreminin ardından tekrar basıldı.

Maraş 2023 depremi de doğal olarak bir takım benzer yaklaşımları yine ortaya çıkardı. Sayısız kitabının yanı sıra düzenli televizyon programlarıyla 2010’ların en medyatik komplo teorisyenlerinden Sakarya Üniversitesi’nde öğretim üyesi Ramazan Kurtoğlu, HAARP iddiasını yeniden dillendirdi. Ona göre “Bu deprem, yüzde 90 tetiklenmiş depremdir.” Maraş depreminde de ABD ve HAARP arkaplanı arandıysa da aynı yaygınlığı kazanamadı. Hatta, başta 2013 Gezi olaylarına dair olmak üzere bir çok komplo teorisinin ana üslerinden Sabah Gazetesi bu sefer tam aksine komplocu yaklaşımları “çürüttü.” Zira bu sefer, “Asrın Felaketi”nin arkasında bir komplo aramak siyaseten faydasızdı.

Gezi olayları sırasında “provokatörler şimdi de onu bahane ettiler” dediği ağaçla röportaj yapmasıyla gündem olan ve şöhretini absürt-komplocu haberlerine borçlu olan Mevlüt Tezel, Sabah Gazetesi’nde Maraş depremine dair komplocu yaklaşımları şiddetle kınadı ve depremi İstanbul Boğazı’ndan geçen bir ABD gemisinin tetiklediği şayialarını mahkum etti: “Şimdi ise İstanbul’daki gemiden tuşa basıldığını ve büyük bir enerjinin Marmara’daki bütün fayları es geçip bin 28 km. uzakta bulunan Kahramanmaraş’taki fayı tetiklediğine inanmamızı istiyorlar!” Bu depremde işlevi olmadığından dolayı komplo teorilerinin, merkezden ve yukarıdan aşağıya pompalanması yaşanmadı. Komplo teorilerinin siyasi işlevleri de belirgin bir şekilde açığa çıktı.

Deprem ve Tedbirler

Birol Başkan

Türkiye 6 Şubat 2023 günü saat 4.17'de ve 13.24'te merkez üsleri Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan içleri olan Mw 7.7 ve Mw. 7.6 büyüklüklerinde iki depremle sarsıldı. Aynı ve takip eden günlerde büyüklükleri 5 ve üstü onlarca artçı deprem daha oldu. Depremler ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 13.4'üne tekabül eden 14 milyon civarında kişinin yaşadığı 11 ili etkiledi ve devasa boyutta can ve mal kaybına sebep oldu. Resmi rakamlara göre depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bini, yaralananların sayısı 100 bini geçti. Resmi kaynaklara göre depremlerin toplam maddi hasarı 103,6 milyar doları buldu.

Bu yazının amacı Kahramanmaraş depremleri sonrası Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin doğan maddi hasarların karşılanmasına yönelik aldığı tedbirleri tartışmaktır. Yazı, büyük oranda Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın hazırladığı ve depremden bir ay sonra yayınladığı Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu'ndan yararlanmıştır.

Barınma/Konut Sorunu

Depremi yarattığı en büyük ve kapsamlı sorun yaklaşık 2.2 milyon kişiyi doğrudan etkileyen barınma/konut sorunudur. Bu acil sorunun çözümü yolunda hükümetin attığı adımlara gelince: Depremi ardından geçen iki ay süre zarfında 345 çadır kent kuruldu, bu kentlerdeki toplam 656 bin çadırdaki yaklaşık 2.6 milyon kişiye barınma hizmeti verildi. Aynı tarih itibariyle 305 konteyner kent kuruldu, bu kentlerdeki 49.2 bin konteynerde 78.7 bin kişiye barınma hizmeti verildi. Ülke genelindeki pansiyonlar, öğretmen evleri, oteller, yazlıklar ve bağ evleri gibi yerlerde barındırılan kişiler de hesaba katıldığında yaklaşık 2,8 milyon kişiye barınma hizmeti sağlandı.

Hükümet ayrıca evleri hasar gören hane halklarına 10 bin TL, evi yıkık, acil yıkılacak, ağır ve orta hasarlı olan hane halklarına 15 bin TL taşınma yardımı yapma kararı aldı. Bu karar neticesinde depremden sonraki iki ay içerisinde 1 milyon 682 bin 270 kişiye 10 bin liralık nakdi yardım, 396 bin 20 aileye ise hane başına 15 bin lira nakdi yardım yapıldı.

Hükümet daha uzun vadeli bir çözüm olarak afet konutları inşa etme programı da açıkladı. Bu

programa göre deprem bölgesinde toplam 405.5 bin konut, ayrıca 83.1 bin köy evi inşa edilecek. Bu konutların toplam maliyetinin yaklaşık 42.4 milyar doları bulacağı hesaplandı. Hak kazanan vatandaşlara, maliyetinin altında bir bedelle ilk 2 yıl ödemesiz, 20 yıl vadeli ödeme planı ile konutlara sahip olma imkânı sağlandı.

Kamu Hizmetleri Sorunu

Barınma sorununun ardından depremzedeler için en hayati sorun; eğitim, sağlık ve altyapı gibi devletin temel kamu hizmetlerinin aksaması, hatta bazı hallerde tamamen durması oldu.

Eğitim

Depremi ardından bütün ülke çapında eğitime iki hafta ara verildi. Deprem bölgesinde ise okullar sağlamlık durum raporlarına göre kapalı kaldı. Eğitim ve öğretime Kilis, Diyarbakır ve Şanlıurfa'da 1 Mart'a; Gaziantep, Adana ve Osmaniye'de ise 13 Mart'a; depremden en ağır etkilenen Adıyaman, Malatya, Kahramanmaraş ve Hatay'da ise 14 Nisan'a kadar ara verildi.

Deprem bölgesinden 166.238 öğrenci istedikleri illere nakledildi. Bu öğrencilerden orta okul ve lisede

olanlardan talep edenler eğitimlerini sürdürecekleri illerdeki pansiyonlu okullara parasız yatılı olarak yerleştirildi. Gerek deprem bölgesinde kalan öğrenciler, gerekse nakledilen öğrenciler devamsızlıkla ilgili hükümlerden ve lise ve üniversite sınavlarında son konulardan muaf tutuldu. Ayrıca bu sınavlara girecekler için 510 destekleme-yetiştirme kursu noktası kuruldu.

Deprem bölgesinde sosyal etkinlik ve oyun alanı olarak kullanılan 418 çadır kuruldu ve 4.000 uzmanla çocuklara psiko-sosyal destek sağlandı. Depremzede öğrencilere 7,5 milyon ders kitabı, 5,5 milyon yardımcı kaynak kitabı ve 130 bin kırtasiye seti dağıtıldı. Bölgeden nakil olan öğrencilerin özel okullarda tam burslu okuyabilmeleri için 68 ilde 20 bin kontenjan ayrıldı. Milli Savunma Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile çadırkent ve konteyner alanlarında Mehmetçik Okulları açılmaya başlandı.

Bölgedeki hastanelerde tedavi gören öğrencilerle sağlık çalışanlarının çocukları için hastane sınıfları açıldı. Deprem bölgesindeki çadır merkezleri, yurtlar, konteyner merkezleri gibi konaklama alanlarında kalan öğrenciler için okullarına ücretsiz taşıma hizmeti başlatıldı. Sözleşmeli öğretmenlerin de

eğitime ara verilen günlerde ek ders ücretlerini alabilmelerine yönelik düzenleme yapıldı.

Depremden doğrudan etkilenen lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile doktora sonrası araştırmacılar için TÜBİTAK-BİABA Burs programı başlatıldı ve bu programın parçası olarak 1.926 lisans ğrencisi, 2.239 tezli yüksek lisans ğrencisi, 1.969 doktora ğrencisi ve 1.525 doktora sonrası araştırmacı olmak üzere 7.659 bursiyer aday olarak belirlendi.

Sağlık

Depremden bölgedeki sağlık hizmetleri de hasar gördü. Sağlık hizmetinin devamı konusunda hükümet daha kapsamlı tedbirler aldı. İlk olarak hasar almamış veya hafif hasarlı hastanelerin eksiklikleri giderildi ve hizmet vermeye başlamaları sağlandı. Varolan sağlık kurumlarına ek olarak 35 sahra hastanesi kuruldu. adır kentlerde ve belirli yerlerde 114 acil müdahale nitesi kuruldu. Bölgedeki eczanelere gezici eczane izni verildi. Türk Eczacılar Birliği tarafından 26 sahra eczanesi açıldı. Ayrıca afet bölgesine tetanoz, kuduz ve muhtelif ocuk aşıları ile yılan ve akrep sokmalarına karşı panzehir yollandı.

Depremi takip eden bir ay içinde bölgeye 1.253 ambulans, 14 hava ambulansı ve 245 Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE) aracı ile toplam 12.749 UMKE ve 112 sağlık personeli gönderildi. Deprem bölgesinde 26.353 doktor ve sağlık personeli görevlendirildi. Ayrıca, psikososyal destek hizmeti vermek üzere 116 müdahale ekibi ve 202 personel görevlendirildi. Deprem bölgesinden toplam 51.581 yaralının sevki yapıldı.

Altyapı

Bölgenin içmesuyu, kanalizasyon, elektrik, doğal gaz, ulaşım gibi altyapıları da depremden ciddi hasar gördü. Hasar tespiti ve altyapının yenilenmesine yönelik çalışmalar hemen başlatıldı. Acil ihtiyaçların karşılanması için ise gerekli adımlar atıldı. Örneğin, ağır hasarlı bölgeler hariç içme suyu altyapısının yüzde 98'i ilk bir ay içerisinde onarıldı. Çadır ve konteyner kentlerine içme suyu ve atık su bağlantıları yapıldı.

Ayrıca, içme suyu problemi olan yerlere 30 su tankeri gönderildi, 10 kamyon ile 5 ayrı ilden içme suyu taşındı. İnşaat ve yıkıntı atıkları için yer belirlemesi yapıldı ve atıkların bu yerlere taşınmasına başlandı.

Ulaşım altyapısında hasar tespiti kısa sürede yapıldı ve gerekli onarımlara başlandı.

Ekonomik Faaliyetler

Deprem bölgesindeki ekonomik faaliyetler de olumsuz etkilendi. Hükümet olumsuzlukları gidermek için adımlar attı. İlk olarak, hayvan kurtarma çalışmaları yapıldı ve salgın hastalık ihtimalini bertaraf etmek için ölen hayvanların gömülmesi çalışması yürütüldü. Açıkta kalan hayvanlar için 1.208 hayvan çadırı ve 3.324 branda dağıtıldı. Yem ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak kuru yonca, silaj ve saman gibi yem kaynakları tedarik edildi.

Hayvanlarına bakamayacak durumda olan üreticilerin besilik hayvanları primli olarak satın alındı. Bu doğrultuda 700 büyükbaş ve 2.000 küçükbaş hayvan alımı yapıldı. Ayrıca 6.000 ton süt üreticiden alındı ve bölgedeki süt fabrikalarına taşındı. Bölgede 1 Mart 2023 tarihine kadar 46.805 ton odun dağıtıldı. Orman köylüleri ve kooperatiflerinin kredi taksitleri ertelendi.

Depremden zarar gören esnaf ve sanatkârların aldığı hazine faiz destekli kredi ödemeleri 6 aylığına faizsiz

olarak ertelendi. Teminat yetersizliği nedeniyle kredi alamayan KOBİ'ler ve KOBİ dışı işletmeler için 350 milyar TL'lik Kredi Garanti Fonu paketi açıklandı.

Depremden olumsuz etkilenen turizm sektörü için de adımlar atıldı. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan yapılacak her türlü işlem için alınan ücretlerin alınmamasına, cezaların iptal veya ertelenmesine, talep veya şikayet hâli hariç denetim işlemlerinin durdurulmasına ve yatırım belgelerinin uzatılmasına karar verildi.

Sosyal, Psikolojik Destek ve Sosyal Güvenlik

Depremden etkilenen kişilere psikolojik destek çalışmaları da başlatıldı. Bu doğrultuda deprem bölgesindeki 3.984 psikososyal destek personeli ve deprem bölgesi dışındaki iller de dahil edildiğinde 3.824 psikososyal destek personeli depremzedelerle toplam 1.220.744 görüşme gerçekleştirdi.

Deprem bölgesindeki sosyal yardımlaşma vakıflarına sadece depremzedeler için kullanılması amacıyla parasal kaynak aktarıldı. Deprem bölgesindeki engelli bireylere ödemeler yapıldı. Depremden etkilenen engelli ve yaşlıların gıda, tahliye, kurum bakımına alınma, tekerlekli sandalye, işitme cihazı vb.

ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik girişimler yapıldı. Bölgedeki yaşlı, engelli ve kadın kurumlarında kalanlar, başka illerdeki kurumlara yerleştirildi. Suriyeli göçmenlerin kaldığı geçici barınma merkezlerinin sayısı 7'den 12'ye, bu merkezlerde kalanların sayısı 47 binden 88 bine çıkarıldı.

Deprem bölgesi valilikleri için yaklaşık 22.100 kişilik geçici gelir desteği sağlamayı amaçlayan Toplum Yararına Program kontenjanı tahsis edildi. Bunun için 1.6 milyar TL ödenek ayrıldı. Deprem dolayısıyla işsiz kalanlara, son 3 yıldaki prim günlerine bağlı olarak 6, 8 veya 10 aylık olmak üzere 3 bin ila 6 bin lira arasında değişen işsizlik maaşı bağlandı. Depremden etkilenen işyerlerinin işçi çıkarmamaları için sigortalılara çalışmadıkları dönem için gelir desteği sağlayan Kısa Çalışma Uygulaması başlatıldı. Bu uygulamanın şartlarını sağlamayan işçiler için ise nakdi ücret desteği sağlanması kararlaştırıldı. Sigortalı çalıştıran işyerlerinin prim ve diğer türlü borçlarının ödeme tarihleri ertelendi. Depremde hayatını kaybeden ve SSK'da 900 gün prim, Bağkur ve Emekli Sandığı'nda 1800 gün sayısı olanların yakınlarına aylık bağlanmasına karar verildi.*

Toplam Maliyet Tablosu

Son olarak Strateji ve Bütçe Başkanlığının hazırladığı toplam maliyet tablosunu özetlersek:

Toplam Maliyet Kalemleri	Milyar \$
Acil Harcama	6,8
Kamu Kesimi Hasar Tahmini	12,9
Özel Kesim Hasar Tahmini	11,8
Konut Zarar Tahmini	56,9
Ev İçi Eşya Maliyeti	3,1
Hafriyat Maliyeti + Konkasör	2,2
Özel Motorlu Araç Hasarı	0,3
Motorlu Taşıt Sigorta Ödemesi Maliyeti	0,1
Doğal Afet Sigorta Kurumu	1,9
Esnaf Gelir Kaybı	0,7
GSYH Çıktı Kaybı	6,9
Genel Toplam	103,6

Sonuç

Kahramanmaraş depremlerinin vurduğu ilk günlerde T.C. Hükümeti özellikle muhalefetin yönelttiği son derece ağır eleştirilerin hedefi oldu. Eleştiriler özet olarak iki farklı suçlamayı içerdi. İlk suçlama,

hükümetin deprem bölgesi olan bu bölgede ve diğer bölgelerde, depreme dayanıklı inşaat yapımını denetlemek konusunda tedbirsizlik, hatta kayıtsızlık gösterdiğiydi. İkinci suçlama ise hükümetin deprem olduktan sonra özellikle kurtarma ve depremzedelere yardım konusunda yetersiz kaldığı, hatta beceriksiz olduğuydu.

Hükümetin deprem sonrasında medya kanalıyla kullandığı dilin ve yaydığı mesajların bu eleştirileri unutturmak ve eleştirilerin yanlışlığını göstermek amacını güttüğü iddia edilebilir. İlk olarak hükümet ve hükümet yanlısı medya Kahramanmaraş depremlerini istisnai büyüklükte felaketler olarak nitelemişlerdir. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın hazırladığı rapordan alıntılarsak: "Söz konusu depremler [Kahramanmaraş depremleri] toplamda 11 ilde büyük yıkımlara yol açmıştır. Bu depremler şiddet ve kapsadığı alan açısından bakıldığında yakın tarihte eşi benzeri olmayan felaketlerdir."

Hükümet ve hükümet yanlısı medya böylelikle hükümetin ve hükümet partisinin kontrol ettiği yerel yönetimlerin deprem öncesi özellikle inşaat mevzuatını uygulama konusunda gösterilen

tedbirsizlik ve kayıtsızlık suçlamalarını unutturmak, gözardı ettirmek yolunu seçmişlerdir.

Deprem sonrası hayat kurtarma ve depremzedelere yardım konusundaki yetersizlik ve beceriksizlik suçlamalarına gelince, bu yazıda tartışıldığı gibi alınan kapsamlı maddi tedbirlerle bu suçlamalar yanlışlanmaya çalışılmıştır. Alınan maddi tedbirlerin hükümet yanlısı medya tarafından duyurularak hükümetin bu konuda imkânları zorladığı ve alınması gereken her tedbiri aldığı mesajı verilmiştir. Bu mesajın belli bir gerçeğe tekabül edip etmediğini takip etmek elbette muhalefetin görevidir.

* “Depremzedelere verilecek sosyal destekler belli oldu.”, CNNTürk, 21 Şubat 2023.

Depremın Algısı Nasıl Altüst Oldu?

İlkan Dalku

3 Kasım 2002 seçimlerinde mevcut parlamentoda bulunan, yeni kurulmuş Adalet ve Kalkınma Partisi hariç tüm siyasi partiler %10 barajının altında kalarak siyasetten tasfiye oldular. Zamanının Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi hükümetinin resmi rakamlara göre 18.373 kişinin ölümüyle sonuçlanan ve Türkiye'nin en büyük sanayi bölgesini vuran 17 Ağustos 1999 Gölcük depremi karşısında müdahalede yetersiz kalması da bu büyük tasfiyenin 2001 ekonomik krizi ile birlikte en başta gelen sebepleri arasında sayıldı.

Devletin gücünün yetersiz kaldığı ve sivil inisiyatiflerin gerek arama kurtarma gerekse de yardım aşamalarında en görünür şekilde öne çıktığı 17 Ağustos ile birlikte toplumun devlete ve hükümete bakışı kökünden sarsıldı.[1] Deprem sonrasında felaket bölgesine erişemeyen ve arama-kurtarma faaliyetlerinde eksik kalan devletin yarattığı hayal kırıklığı, tüm felaketzedelerin dillerinde sesli bir şekilde ve yüksek sesle ifade edildi. 17 Ağustos depremi ve beklenen Marmara depremi uzun süre

kamuoyunun ana gündemi oldu. Depreme ve deprem sonrasında arama-kurtarma sürecine hazırlık, kamu kurumlarının ve Sivil Toplum Örgütlerinin odaklandığı ana konu oldu.

17 Ağustos Depremi sonrasında gelen uluslararası yardımlar da tartışma yarattı. Dönemin Sağlık Bakanı MHP'li Osman Durmuş'un kimi yardımları şüphe duyarak reddetmesi eleştirildi. Yunanistan'dan ve İsrail'den gelen yardımlar bu ülkelere karşı toplumdaki bakışı olumlu yönde geliştirdi. Yunanistan ile Türkiye arasında aynı fay hatlarını paylaşan iki komşu ülkede depremlerin toplumları kıtalar gibi yakınlaştırdığı ifade edildi. Büyük bir felaketin mağduru olarak Türkiye tüm dünyadan sempati topladı.

AB sürecinin bu sempatiden olumlu etkilendiği ifade edilirken, ABD Başkanı Bill Clinton'ın depremzedelere ziyareti ikonik karelerle tarihe geçti. Depremde yaşanan deneyimler hem medya yoluyla hem de organik yollardan tüm toplumda yayıldı ve yankı buldu. Depremzede ya da depremzede yakını olsun olmasın herkesin kendi 17 Ağustos ve deprem anlatısı ve hikayesi felaketin sonrasındaki süreçte inşa edildi.

Gezi Olayları'yla başlayan süreçte adım adım otoriterleşen, iktidara geldiği 2002 yılından bu yana da medyadaki hâkimiyetini arttıran Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti, her türlü vesayet tartışmalarını aştığı gibi özerk olması beklenen kurumları da tahakkümü altına aldı. Bu tahakküm sürecinin bir parçası olarak inşa edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi de 20 sene boyunca gelişen bu süreci daha da ağırlaştırdı.

Bu süreçte, bir yandan parti ile ülkeyi eşdeğer gören bir söylem kuvvetlenirken, “bizler ve onlar” ayrılığının yeniden inşa edilip siyasallaştırıldığı bir popülist yapı da AKP'nin müttefikleri MHP ile birlikte kuruldu. Beyaz Türkler-Hakiki Türkler ayrımı üzerinden kurulan makbul vatandaşlık illiyeti “Eski Türkiye ve Yeni Türkiye” üzerinden derinleştirildi. AKP öncesinin aciz devletine karşı olarak Erdoğan'ın kadiri mutlak, güçlü, dünya devi Türkiye'si fikri yerleştirildi.

Depremler başta olmak üzere doğan afetler askeri mücadeleler dışında bu “Güçlü Türkiye” imgesinin sınanacağı sahalarda olacaklardı. Nitekim, zamanın içişleri bakanı Süleyman Soylu 5,9 büyüklüğündeki Düzce depreminin ardından “Biz, güçlü bir devlete mensubuz.” ifadesini kullanmıştı.[2] Hükümete en

yakın gazete olarak gösterilebilecek Sabah Gazetesi ise depremi “Artık eski Türkiye yok” manşetiyle karşılayıp; “Yeni Türkiye gücünü önceki gün meydana gelen depremde de gösterdi. Devlet, 2 saat 47 dakikada kente ulaştı. 1999 Gölçük depreminde ise deprem bölgelerine tam üç gün sonra ulaşılabilmişti.” ifadelerini kullanarak iki farklı Türkiye ve iki farklı dönem kurgusunu işlemiştir.

Sabah gazetesinin haberi okunduğunda amacın mevcut durumu anlatmaktan ziyade geçmiş ile bir karşılaştırma yapıp günümüz Erdoğan dönemini yüceltmek olduğu şu ifadelerde de görülecektir: “20 bine yakın vatandaşımızın hayatını kaybettiği 1999 Gölçük depreminde ise dönemin Başbakanı Bülent Ecevit saatler sonra bilgilendirilmişti. Devlet saat 10.00 civarında bölgeyle iletişim kurabildi. Oysa deprem sabaha karşı 03.01’de meydana gelmişti. Gerekçe olarak da ‘uyandırmaya kıyamamaları’ gösterilmişti. Depremın yıkıcı etki gösterdiği Yalova, Sakarya ve İzmit’in ilçelerine devlet üçüncü günden sonra ulaşabilmişti.” [3]

Kahramanmaraş Depremleri

Sabaha karşı 04.17 ve öğlen 13.24’te meydana gelen 7.8 ve 7.5 büyüklüklerindeki 6 Şubat Kahramanmaraş

depremlerinin ardından arama-kurtarma, iletişim, yardımların erişimi ve enkaz kaldırma aşamalarında ciddi sorunlar yaşandı. Adalet ve Kalkınma Partisinin 20 senedir sürekli bypass ettiği bürokrasinin yeterli hızda reaksiyon veremediği görüldü. Depreme verilen sivil reaksiyona paralel hareket etmediği görülen kamu kurumları, doğal olarak 1999'da olduğu gibi eleştirilerin hedefi oldu.

Türkiye'de 50 binin üzerinde resmi kayıp ve 300 binin üzerinde hasarlı ya da yıkık bina ile resmi olarak 104 milyar dolar seviyesinde maddi zarar bırakmış depremin ciddi siyasi sonuçlar doğurması da bekleniyordu. Deprem bölgesinde sayılamayacak kadar eksik, sorun ve skandalın yaşandığı bir süreç ve ölüm sayılarını kıyasladığımızda 17 Ağustos'un neredeyse 3 katı vahamette bir felaketin siyasi sonuçları da beklendi. [4]

Hükümetin aldığı ve alamadığı kararlar geniş kitlelerce eleştirildi. Borsa İstanbul'un depremin ardından açık tutulmasından, depremin ardından depremzedelerin bile iletişim için kullandıkları Twitter'a erişim engeli getirilmesine; Siyaset Bilimci Özgün Emre Koç gibi depremin ardından hükümeti eleştiren kişilerin daha arama-kurtarma faaliyeti tam

olarak başlamamışken gözaltına alınmasından, ordunun depreme müdahalesinin yetersiz ve geç kalmasına; deprem sonrasında kapanan yollardan, Kızılay'ın çadır satmasına uzanan onlarca skandal ve başarısızlık yaşandı. [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11]

Bütün bunların ardından da hükümetin depremden dolayı ciddi oy kaybetmesi beklendi. Hatta eski meclis başkanı, Adalet ve Kalkınma Partili Bülent Arınç seçimlerin ertelenmesini önerdi. [12] Seçimlerin sonuçlarından emin olan muhalefet bu öneriye sertçe karşı çıkarken Arınç'ın önerisinin ne MHP ne de AKP'den destek görmemiş olması dikkatlerden kaçtı. Ertelemenin tersine, seçimler Haziran sonundan 14 Mayıs'a depreme rağmen alındı.

Bugünden seçim sonuçlarına bakıldığında, Erdoğan'ın zaferinin ardından Bahçeli'nin 17 Ağustos depreminin tecrübesiyle hareket ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Erdoğan hükümeti fiilen felaketlerin ardından yaşanan duygusal döngüyü takip etti.[13] Depremiñ ardından geçen ilk bir ayda sırasıyla, felaketle yaşanan şok, ardından girilen arama kurtarma faaliyetleri etrafında oluşan kahramanlık dönemi ve sonrasında yardımılara odaklanılan iyimser balayı dönemlerinin ardından

ilginç bir şekilde tam da modelde görüldüğü gibi tam bir ay sonra ülkenin gündemi, depremden siyasete ve muhalefetin Cumhurbaşkanı adayı terciğine kaydı.

Öncesinde de muhalefet ve muhalefet kamuoyu, tek taraflı ve AKP'yi AKP'lilerden, Erdoğan'ı seçmenlerinden ayıracak söylemler yerine, toptancı söylemler kullanarak iktidarın ekmeğine yağ sürdü. Muhalif mecraların dindar STK'lara açılması gerekirken AKP tabanının sivil olarak felaket bölgesinde yaptığı yardımlar görmezden gelindi. Böylelikle, Erdoğan'ın ikili millet söylemine fiilen destek verilmiş ve deprem felaketinde yaşanan Erdoğan başarısızlığının sağladığı meşruiyet çarçur edilmiş oldu. Depremın ardından 17 Ağustos sonrasında olduğu gibi doğrudan hükümete yönelik olması beklenen tepkiler "yağmacılara" ve "sığınmacılara" yöneltildi.

Erdoğan ve AKP çevreleri de söylemlerine dikkat ettiler. Depremın dini yorumları, yani bu felaketin insanların günahlarının neticesi olduğu fikri, 6 Şubat depremi sonrasında çok fazla tekrar edilmedi. Bu söylemin altının çizilmesinin yaratacağı tepkinin öngörülüp böyle söylemlerin medya tarafından büyütülmesinin önüne geçildiği görülüyor.

17 Ağustos sonrasının aksine depreme dair komploların Erdoğan'a yakın medyada bekleneceği kadar köpürtülmediği de hadisenin ciddiyetinin Erdoğan taraftarı medyaca anlaşıldığını gösteriyor. Buna karşın, depremin boyutunun altının özellikle çizildiğini, depremden etkilenen bölgenin büyüklüğünün öne çıkarıldığını ve bu büyük felaketle de ancak Erdoğan'ın başa çıkabileceği gibi bir algının oturtulmaya çalışıldığını söylemek doğru olacaktır.

Depremin ardından geçen beş aylık sürece bakıldığında Erdoğan hükümeti, seçimlerden zaferle çıkmasının yanında 6 Şubat depreminin 17 Ağustos gibi hikayeleşmesinin de önüne geçmiş bulunuyor. Muhalif seküler kesimin bölge ile ilişkisi, âdeta depremin ardından felaket bir sınav veren servis sağlayıcı şirketler gibi kısıtlı kalmış durumda. Erdoğan hükümeti, depremzedeler ve yakınları haricindeki kitlede 6 Şubat'a dair oluşacak imgeyi kontrol ettiği gibi bireylerin yaşadıkları felaketleri yorumlaması sürecini de yoğun olarak etkilemeyi başardı.

Kaynaklar

1. İHA'nın Arşivinden 17 Ağustos 1999 Depremi, <https://www.youtube.com/watch?v=e8EsDrzUe9w>

2. <https://www.yenisafak.com/gundem/bakan-soylu-deprem-bolgesindeki-incelemeleri-sonrasi-konustu-milletimizden-hicbir-seyi-eksik-birakmayiz-3891697>
3. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/11/25/arti-k-eski-turkiye-yok>
4. <https://www.sivilsayfalar.org/tag/deprem>
5. <https://daktilo1984.com/bultenler/deprem-sonrasinda-borsada-neler-yasandi/>
6. <https://www.birgun.net/haber/siyaset-bilimci-ozgun-emre-koc-deprem-elestirileri-gerekcesiyle-gozaltina-alindi-420566>
7. <https://www.sozcu.com.tr/2023/teknoloji/twitter-ve-tiktoka-erisim-engellendi-7584907/>
8. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/depremler-sonrasinda-olusan-koordinasyon-eksikligini-uzmanlar-degerlendirdi-tsk-sahaya-gec-suruldu-2049412>
9. <https://www.indyrturk.com/node/611546/hulusi-akardan-asker-depreme-m%C3%BCdahalede-ge%C3%A7-kald%C4%B1-ele%C5%9Ftirilerine-yan%C4%B1t>
10. <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/depre-m-nedeniyle-kapanan-yollar-6-subat-2023-deprem-sonrasi-hangi-yollar-kapali-kahramanmaras-gaziantep-adana-kapali-yollarin-listesi-ve-turkiye-kgm-haritasi-947184>
11. https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/cumhuriye-t-kizilayin-yeni-skandalini-acikliyor-cadirlar-suriyeye-gitmis-2055622?utm_medium=Slider%20Haber&utm_source=Cumhuriyet%20Anasayfa&utm_campaign=Slider%20Haber
12. <https://tr.euronews.com/2023/02/13/eski-tbmm-baskani-arinc-secim-ertelensin-diyerek-3-secenek-sundu>
13. <https://houseofdeputies.org/2020/03/30/the-phases-of-disaster-reflections-from-president-jennings/>

Depremın Ardından Elimizde Kalan Ne?

Burak Bilgehan Özbek

Türkiye'deki birçok muhalif, 6 Şubat tarihinde Kahramanmaraş'ta yaşanan deprem felaketi sırasında şahit olunan arama kurtarma başarısızlığından ve afetzedelerin yaşadığı sıkıntılardan sonra büyük bir öfkeye kapıldılar. Sosyal medyada ve muhalif basında hükümetin beceriksizlikleri hızlı bir şekilde yaygınlaştırıldı. Deprem sırasında altyapının çökmesi ve hükümetin akıl almaz bir kararla sosyal medyayı kısıtlamaya kalkışması bu öfkeyi daha da perçinledi. Çünkü insanlar neler olup bittiğine dair düzenli şekilde bilgilendirilmediklerini düşündüler.

Deprem sonrasında birçok muhalif için devlete dair bütün kurumlar iflas etmiş ve Erdoğan hükümeti fiili olarak meşruluğunu yitirmişti. Dolayısıyla, birkaç ay sonra gerçekleşecek olan başkanlık ve parlamento seçimlerinde muhalefetin seçimi kesinlikle kazanacağını, yaşanan skandaldan sonra Erdoğan'ın hiçbir şansı kalmadığını düşündüler.

Muhaliflerin yaşadığı öfkeyi, ana muhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu da gördü. Öyle ki depremin ikinci günü gece yarısı yayınladığı videoda açık şekilde devleti sorguladı ve konuyu siyasetüstü kabul edemeyeceğini söyledi. Bu tavır, muhaliflerin öfkesini o kadar net şekilde temsil ediyordu ki Kılıçdaroğlu'nu muhalefetin başkan adaylığına taşıyan en önemli hamlelerden birisi oldu. Kısacası muhalifler, artık Erdoğan'ı kısırdıklarını ve onun bu cendereden çıkamayacağını düşünüyorlardı.

Ne var ki Mayıs ayında yapılan seçimler durumun hiç de böyle olmadığını gösterdi. Erdoğan liderliğindeki Cumhur İttifakı hem mecliste çoğunluğu kazandı hem de Erdoğan yeniden cumhurbaşkanı seçildi. Birçok muhalif için şaşırtıcı olan, depremin etkilediği illerde Erdoğan'ın yüzde 50'den fazla oy almasıydı. Bu durumu kutuplaşmayla açıklamak mümkün. Zira, muhalifler ile iktidar yanlıları aynı olguyu farklı şekilde tanımlıyor, birbirleriyle etkileşim içine girmiyor ve kendi yankı odaları içinde birbirlerinin duygularını körüklüyor.

Bu durum aslında bir illüzyon yaratıyor. Çünkü insanlar, özellikle de muhalifler, hükümete karşı öfke seviyesi yükseldikçe Erdoğan'a karşı daha da

kalabalıklaştıklarını düşünüyor. Halbuki olan, hâlihazırdaki muhaliflerin daha kaygılı, daha öfkeli ve daha motive olmaları. Günün sonunda, seçimlerin sonucunu etkileyen bir sosyolojik değişim gerçekleşmiyor.

Hatta muhaliflerin sinirli ve kararlı tavrı, Erdoğan hükümetini mutlaka yok edilmesi gereken, şeytani bir mutlak kötü olarak tanımlaması ve siyasi mücadeleyi ahlaki bir sorumluluk olarak tanımlamaları, muhafazakârları ve kararsız sağ seçmenleri rahatsız eden bir radikallik olarak algılanıyor.

Böylece, ekonomik sıkıntılar artmasına, devlet yönetimindeki beceriksizlikler artık tahammül edilemez bir noktaya gelmesine rağmen kendisini kararsız olarak tanımlayan geleneksel sağ seçmen muhalefete güvenemiyor ve ehven-i şer diyerek Erdoğan'ı tercih ediyor.

Erdoğan yıllardır iktidarda. Ve geride bıraktığımız 20 sene içinde seçimleri kazanırken benimsediği söylem sürekli değişti. Kimi zaman askeri vesayete karşı bir sivilleşme önderi, kimi zaman militarist yaklaşımlara karşı Kürt sorununu barışçıl yollarla çözmeye çalışan idealist bir lider, kimi zaman milli güvenlik

tehditlerine karşı amansız mücadele veren ve bu sayede milliyetçileri cezbeden bir siyasetçi olarak görüldü. Ancak bu dönüşümlere rağmen 2019 yerel seçimleri haricinde seçimlerin tamamını önde bitirmeyi başardı.

Erdoğan'ın Başarısının Sebepleri

Bu başarının arkasında şüphesiz Erdoğan'ın 1994 yılında İstanbul belediye başkanı seçildiği günden itibaren titizlikle inşa ettiği medya sistemi yatıyor. Bu sistem 2002 senesinde AKP'nin iktidara gelmesiyle ivmelendi. Geride bıraktığımız 20 sene içinde Erdoğan, geleneksel medya kurumlarını aşama aşama denetimi altına aldı ve kamu kaynaklarını kullanarak bağımlı bir medya yaratmayı başardı. Ne var ki Erdoğan'ın çabası, ticari medyayı yok etse de muhalefet tarafından desteklenen siyasi bir alternatif medyanın ortaya çıkmasına da sebep oldu.

Özellikle 2019 yılında 11 büyükşehir belediyesinin muhalefet tarafından kazanılmasıyla birlikte muhalefetin medya üzerindeki ağırlığı arttı. Muhalif görüşlü birçok televizyon kanalı ve gazeteye ilaveten sosyal medyada muhalif kamuoyunun tamamına ulaşabilen bir muhalif network oluştu. Ne var ki geldiğimiz noktada, Türkiye'de ticari medya

sahipliğinden artık bahsedemiyoruz. Bunun yerine, iktidar ve muhalefetin kendi seçmenlerini yankı odalarına hapsettiği ve sürekli negatif duyguları besleyen bir medya düzeni var.

Deprem yıllardır konuşulan kutuplaşma kavramının aslında zirve yaptığı bir noktada gerçekleşti. Dolayısıyla, muhalifler sadece birbirleriyle sosyalleştiği ve birbirlerinin öfkelerini tazeledikleri bir ekosistem içindeydiler. İktidar ise kendi kontrolündeki medyayı olabildiğince etkin kullandı ve ustaca tasarlanmış stratejiler ile deprem konusundaki sorumluluğunu kendi taraftarlarının gözünde hafifletmeye çalıştı.

Yani muhalefet medyasının yürüttüğü öfke siyaseti, sadece hâlihazırda muhalif olanları daha da radikalleştirirken ve o sıralar başkan adayı olması henüz kesinleşmemiş Kemal Kılıçdaroğlu'nun kişisel halkla ilişkiler kampanyasına dönüşürken iktidar, muhafazakâr ve sağ seçmen ile kendi dilinde iletişim kurmaya çalıştı.

Bunu yaparken depremin boyutlarını olabildiğince abarttı. Depremi son yüzyılın en büyük doğal afeti olarak tanımladı. Yaşanan afeti dini referanslarla açıkladı. İslami bir kavram olan tevekkülü işaret

ederek kulun tanrı karşısındaki acziyetini vurguladı. Bu sayede, hiçbir fani hükümetin baş edemeyeceği bir afet hikayesi yazılmış oldu.

Ancak Erdoğan hükümeti dünyevi gerçeklerden de uzaklaşmadı ve afetzedelerin hayatını somut olarak iyileştirecek bir hükümet imajını vermeyi de ihmal etmedi. Bunun için bütün televizyonlardan canlı olarak yayınlanan bir bağış kampanyası düzenledi ve ağırlıklı olarak devlet kurumlarından topladığı milyarlarca lirayı, hükümetin depremin yaralarını sarmaya muktedir olduğunu, yeterli kaynağa sahip olduğunu ispatlamak için ustaca kullandı.

Deprem bölgesinde atılan her bina temeli hükümet yanlısı kanallar tarafından halka yansıtıldı ve AKP'li belediyeler ile İslami sivil toplum kuruluşları bölgedeki hayat şartlarını iyileştirmek için seferber edildi. Böylece Erdoğan, depremin devasa maliyetlerini gizleyerek kendi iş bitiriciliğini öne çıkardı ve bunu bir seçim kampanyası olarak da kullandı.

Son olarak, muhalefetin belirli bir imaj ile halka yansıtılması için gerekli adımlar atıldı. Kılıçdaroğlu'nun depremin ilk günlerinde benimsediği öfke siyaseti, Erdoğan tarafından "ucuz

bir siyasi girişim” olarak yaftalandı ve acılı günlerde siyaset yapmanın ne denli ergence olduğu vurgulandı. Böylece, muhalefetin asıl derdinin depremzedeler değil, başkanlık seçimini kazanmak olduğu halka anlatıldı ve toplum ile muhalefet arasında bir samimiyet krizinin yaşanması amaçlandı.

İktidarın muhalefeti itibarsızlaştırmak için kurguladığı bu söylem, 14 Mayıs'ta yapılan başkanlık seçiminin ilk tur oylamasından sonra muhalif bazı twitter kullanıcılarının deprem bölgesine yaptıkları yardım karşılığında arzu ettikleri kadar fazla oy alamadıkları için isyan etmesiyle daha da toplumsallaştı. Bu tip tepkiler, kutuplaşma atmosferi için bulunmaz birer fırsattır. Zira, karşı tarafın en radikali seçilir ve onun söylemine odaklanılır. Hele ki elinizde devasa bir medya ağı varsa bütün muhaliflerin bu şekilde düşündüğünü kendi tabanınıza inandırabilirsiniz.

Bütün bunlar olurken muhalifler, deprem bölgesindeki insanların büyük bir öfke içinde muhalefete yöneleceklerini ve kararlı şekilde muhalif başkan adayı Kılıçdaroğlu'na oy vereceklerini düşünüyorlardı. Artık halkın sabrının kalmadığına ve deprem ile birlikte yaşadıkları aydınlanmanın onları

zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan işçiler gibi davranmaya iteceğine inanan çok sayıda kanaat önderi vardı.

Üstelik Kılıçdaroğlu'nu destekleyen birçok insan, muhalefet içinde olan ancak Kılıçdaroğlu adaylığına mesafeli duran birçok ismi de yeteri kadar öfkeli olmadıkları için eleştirmekten geri durmadılar. Günün sonunda, Erdoğan'ın uyguladığı medya stratejisi öfke ve duygu siyasetini mağlup etmeyi başardı. Depremın, iktidarın ve muhalefetin yeniden tanımlanması ve kimliklendirilmesi süreci başarıyla sonuçlandı. Seçim sonuçları, bunun farkında olan birçok insan için bu yüzden şaşırtıcı olmadı.